

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Zdravotně sociální fakulta

**Pohled studentů Zemědělské fakulty a studentek Zdravotně sociální
fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích na náhradní
rodinnou péči**

Bakalářská práce

ABSTRAKT

Rodina je pro dítě důležitou primární sociální skupinou. Mnoho dětí ale vyrůstá v ústavních zařízeních, kde dochází k psychické deprivaci. Snahou společnosti je, aby děti mohly vyrůstat v plnohodnotných rodinách.

Tato bakalářská práce se nazývá: „Pohled studentů Zemědělské fakulty a studentek Zdravotně sociální fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích na náhradní rodinnou péči.“ Práce je rozdělena na dva celky. Teoretická část se zabývá náhradní rodinnou péčí a neplodností. V praktické části bylo cílem zmapovat povědomí studentů zemědělské a studentek zdravotně sociální fakulty o náhradní rodinné péči, zároveň zjistit možné rozdíly k dané problematice mezi studenty jednotlivých fakult. Ke sběru empirických dat byl využit kvantitativní výzkum, metoda dotazování a technika dotazník. K výběru souboru jsem použila techniku snowball. Výzkumný soubor byl tvořen 73 studentkami prezenčního i kombinovaného studia ze Zdravotně sociální fakulty a druhý výzkumný soubor 67 studenty také prezenčního a kombinovaného typu studia Zemědělské fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích v akademickém roce 2010/2011.

Byla stanovena hypotéza: „Studentky zdravotně sociální fakulty mají větší znalosti o náhradní rodinné péči než studenti zemědělské fakulty,“ která byla potvrzena.

Z výsledku výzkumu bylo zjištěno, že studentky mají přesnější informace o náhradní rodinné péči než studenti.

Bakalářská práce by se mohla stát podkladem pro další širší zpracování postojů např. studentů středních škol, seniorů nebo veřejnosti z různých krajů či zemí. Zajímavým zjištěním by mohl být pohled žáků ze základní školy, kteří vyrůstají v ústavních zařízeních, a žáků vyrůstajících v rodinách. Dále může prospět uchazečům o zprostředkování náhradní rodinné péče k získání potřebných informací.

ABSTRACT

A family is an important primary social group for the child. But many children grow up in institutional facilities where it comes to their mental deprivation. An objective of our society is to grow up children in full-fledged families.

This bachelor thesis is called: "A perspective of students from Faculty of Agriculture and students from Faculty of Health and Social Studies of University of South Bohemia in Ceske Budejovice on the foster care." The thesis has been divided into two parts. A theoretical part deals with the foster care and infertility. An aim of a practical part was to chart an awareness of students from Faculty of Agriculture and Faculty of Health and Social Studies on the foster care and at the same time to identify possible differences on the given issue among students from individual faculties. A quantitative research was used to collect empirical data, then an interviewing method and a questionnaire technique. To choose a research sample I used a snowball technique. The research sample was formed of 73 students from full-time and part-time studies from Faculty of Health and Social Studies and the second one of 67 students also from the full- and part-time studies of Faculty of Agriculture of University of South Bohemia in Ceske Budejovice in the academic year 2010/2011.

There was formulated a hypothesis: "Students from Faculty of Health and Social Studies have a greater knowledge of the foster care than students from Faculty of Agriculture.", which was confirmed. The research showed that women-students had more accurate information about the foster care than men-students.

The bachelor thesis could become a basis for further processing of citizen's positions, for example of secondary school students, seniors or public from different regions or countries. A perspective of elementary school students who grow up in institutional facilities in comparison with children growing up in families could be another interesting finding. It can also benefit to candidates for a mediation of the foster care to obtain necessary information.

Prohlášení:

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to – v nezkrácené podobě – v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Zdravotně sociální fakultou – elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 6. května 2011

.....

Poděkování:

Děkuji paní Mgr. Johaně Mertové za odborné vedení, věnovaný čas a trpělivost, které mi věnovala při konzultacích s bakalářskou prací. Dále bych chtěla poděkovat své rodině a blízkým za jejich podporu.

OBSAH

ÚVOD	8
1 SOUČASNÝ STAV	10
1.1 Rodina jako jednotka společnosti	10
1.1.1 Trendy v současných rodinách	11
1.2 Co přináší dítě rodině	12
1.3 Neplodnost	13
1.4 Náhradní výchovná péče	14
1.5 Ústavní výchova	15
1.6 Náhradní rodinná péče	16
1.6.1 Osvojení.....	18
1.6.1.1 Mezinárodní osvojení	19
1.6.1.2 Sdělování pravdy o osvojení.....	19
1.6.2 Svěření do péče jiného občana než rodiče	20
1.6.3 Pěstounská péče	20
1.6.3.1 Pěstounská péče na přechodnou dobu	22
1.6.4 Poručenství.....	23
1.7 Zprostředkování náhradní rodinné péče	23
1.7.1 Evidence dětí.....	24
1.7.2 Evidence žadatelů o náhradní rodinnou péči	24
1.7.3 Příprava a posouzení krajským úřadem	25
1.7.4 Průběh zprostředkování náhradní rodinné péče.....	27
1.7.5 Převzetí dítěte	27
1.7.6 Současné trendy ve zprostředkování náhradní rodinné péče	28
2 CÍL PRÁCE A HYPOTÉZY	29
2.1 Cíl práce	29
2.2 Hypotézy práce	29
3 METODIKA	30
3.1 Použité metody a techniky	30

3.2 Charakteristika výzkumného souboru	31
4 VÝSLEDKY	32
5 DISKUSE.....	50
6 ZÁVĚR	58
7 KLÍČOVÁ SLOVA.....	60
8 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	61
9 PŘÍLOHY.....	66

ÚVOD

Problematika adopce a pěstounské péče je často medializovaná. Ale i přesto zůstává velký počet dětí v ústavní péči. Jak by se tento problém měl tedy řešit? Z praxe vím, že v dětských domovech zůstává velký počet dětí, jedná se ale o starší děti a spíše romského původu. Z médií je známo, že zájemců o náhradní rodinnou péči, kteří mají podanou žádost o adopci nebo jinou formu náhradní rodinné péče, je mnoho. Zájemci tedy čekají dlouho, než získají své vysněné dítě. „Proč tedy zůstávají děti v ústavních zařízeních? Není to tím, že požadavky žadatelů jsou vysoké? Jak tedy zvýšit toleranci rodičů?“, i tyto otázky řeší náhradní rodinná péče.

Cílem náhradní rodinné péče je zajistit dítěti vhodné rodinné prostředí, které by splňovalo všechny jeho potřeby. Snahou je, aby se dítě nesetkalo s týráním, zneužíváním nebo zanedbáním. Úsilím by tedy mělo být, aby každé dítě mohlo vyrůstat v plnohodnotné rodině, kde není důležité, jestli se jedná o jeho biologické nebo náhradní rodiče.

K problematice náhradní rodinné péče jsem měla kladný vztah již od dětství, kdy jsem byla ve styku s dětmi z dětských domovů. S dětmi, které vyrůstaly v ústavní výchově, jsem se setkala na základní škole. Dětský domov se nacházel v obci, kam jsem dojížděla na druhý stupeň základní školy. Některé děti chodily do stejné třídy jako já, ostatní byly starší či mladší. Dvě z těchto dětí se staly a jsou dodnes mými kamarády. Zajímalo mě, z jakého důvodu se ocitly v dětském domově a zda je vůbec možné, aby se vrátily do běžně fungujících rodin. Z tohoto důvodu se téma náhradní rodinné péče stalo předmětem i mé bakalářské práce.

Výzkumný vzorek studentů vysoké školy jsem si vybrala proto, že mě zajímal pohled mých vrstevníků na toto téma. Dále mi přišlo zajímavé porovnat mužské a ženské pohlaví, protože Zemědělská fakulta Jihočeské univerzity poskytuje vyšší zastoupení studentů mužského pohlaví. Oproti tomu Zdravotně sociální fakulta Jihočeské univerzity má více studentek ženského pohlaví. Inspirovala mě také diplomová práce:

„Postoj veřejnosti k náhradní rodinné péči“, která se příbuznou problematikou také zajímá, ale má širší cílový soubor (31).

Ve výzkumné části práce je cílem zmapovat povědomí studentů Zemědělské a studentek Zdravotně sociální fakulty o náhradní rodinné péči a zároveň zjistit možné rozdíly ve vědomostech o dané problematice mezi studenty jednotlivých fakult.

1 SOUČASNÝ STAV

1.1 Rodina jako jednotka společnosti

Nalézt odpovídající definici rodiny je obtížné nejen s ohledem na různé oblasti použití tohoto pojmu, ale i vzhledem k proměnlivým hodnotovým východiskům v závislosti na kulturním a civilizačním prostředí dané společnosti. V jednotlivých vědních odvětvích a jejich oborech se proto význam tohoto termínu liší (30).

Je proto vhodné hovořit spíše o jednotlivých aspektech a proměnlivých variantách tohoto termínu tak, jak se odrážejí v různých vědních oborech. Jedná se většinou o malou skupinu o dvougeneračním soužití dětí a rodičů, kteří mezi sebou spolupracují, mají svůj osobitý jazyk, tradice a zvyky. Vzájemně o sebe pečují, pomáhají si a oboustranně se ovlivňují. Vztahy v rodině jsou dynamické, neustále se formují a obnovují. Jeden z mnoha činitelů, který vztahy pozmění, je i příchod dítěte do rodiny (4).

K dalším rysům rodiny lze využít i její známé funkce:

- 1) Biologicko-reprodukční zahrnuje vzájemné erotické uspokojování mezi manžely a biologickou reprodukci společnosti prostřednictvím rodiny.
- 2) Ekonomicko-zabezpečující funkce pokládá za hlavní její zabezpečení. Spočívá v zajištění každodenního chodu domácnosti, v uspokojování základních biologických potřeb (strava, spánek, oblečení, hygiena apod.)
- 3) Emocionální a psychohygienickou funkcí se rozumí uspokojování základních emocionálních potřeb lásky, bezpečí, ochrany, sebeúcty aj. Vyjadřuje nutnost citových vztahů mezi členy rodiny, a dává tak pocit stability, bezpečnosti a citové rovnováhy.
- 4) Na funkci socializačně-výchovnou se dnes nejvíce zaměřujeme. Spočívá ve vytváření správné identity dítěte, což souvisí s přípravou dětí pro život ve společnosti a jejich tělesným a duševním vývojem.

5) Někteří autoři uvádějí i odpočinkovou a regenerační funkci, ve které se rozumí, že rodina poskytuje svým členům prostor pro aktivní oddech a umožňuje regeneraci sil (13, 46).

Rodina je také chápána jako základní jednotka každé společnosti. Měla by být prvním správným modelem, s jakým se dítě setkává, jelikož předurčuje jeho osobní vývoj, jeho vztahy k jiným skupinám lidí. Rodina potomka orientuje na předem dané hodnoty, vystavuje ho některým konfliktům a poskytuje mu určitý typ podpory. Matky jsou centrem života rodiny (25, 9).

1.1.1 Trendy v současných rodinách

V demografickém zjištění bylo potvrzeno, že v České republice a ve vyspělých státech ubývá počet narozených dětí. Na jednu fertillní ženu u nás vychází v průměru 1,16 dítěte, což poukazuje na pokles obyvatelstva. Příčinou, proč je uvedené číslo tak nízké, je i skutečnost, že přibývá mladých párů, které zůstávají cíleně bezdětní či nemohou mít dítě. Mladá populace odkládá narození dítěte na pozdější dobu, a to jak z důvodů ekonomických, sociálních, studijních, „cestovatelských a poznávacích“ či bytových (46).

Z demografické ročenky vyplývá, že nejvíce porodů v České republice v roce 2007 bylo u žen ve věku 29 let. Nejpočetnější věková skupina žen, které porodily dítě, je v rozmezí tohoto roku od 25 do 29 let. Patrné změny jsou již v roce 2002, kdy byl nejpočetnější věk ženy u porodu 26 let. Je tedy zřejmé, že věk ženy se posouvá k vyššímu číslu (28, 29).

Český statistický úřad uvádí, že sňatků na 1000 obyvatel v ČR roku 2009 bylo 4,6 a v roce 2002 5,2. Je tedy zřejmé, že počet sňatků se u nás také snižuje. Tento trend je patrný i v jiných zemích v západní Evropě (38, 39).

Aktuálním problémem zůstává úbytek společného trávení volného času rodičů s dětmi. Dnešní rytmus života rodiny vede k problému se vůbec společně sejít u rodinného stolu a být spolu všichni pohromadě. Jedna z příčin je s velkou pravděpodobností běžná zaměstnanost obou rodičů a s tím spojená jejich pracovní

vytíženost. Časem se v rodině vytrácí čas a prostor k naslouchání, porozumění a pochopení (46).

1.2 Co přináší dítě rodině

Otázkou: „Proč vlastně lidé chtějí mít děti?“ se zabýval významný americký badatel E. H. Pohlman, který se věnoval psychologii rodičovství a shrnul odpovědi na danou otázku do několika hlavních bodů:

- a) Na prvním místě uvedl instinkt, který je podporován pudem pohlavním a rodičovským. Bezdětnost je tak vnímána jako něco nepřirozeného.
- b) Na druhém místě uvádí Pohlman motivaci psychologickou a společenskou.
- c) Dalšími důvody jsou např. posílení rodinného společenství, možnost věnovat někomu svou lásku, své myšlení, své snahy a naděje nebo mít komu odkázat majetek (22).

Existuje pět základních psychických potřeb, které mají být uspokojeny, aby se po stránce duševní mohlo dítě vyvíjet zdravě. U dětí, které vyrůstají bez rodinného zázemí v dětských domovech a jiných podobných zařízeních, se problémy ve vývoji mohou objevit častěji. Těchto pět základních potřeb potřebují i dospělí, a to prostřednictvím uspokojování života s dětmi. Nezáleží, jestli jsou rodiče vlastní, nevlastní, pěstouni nebo osvojitelé, i přesto může být život v rodině plnohodnotný (21, 24).

Potřeby, které potřebují jak děti, tak i dospělí:

1. Potřeba stimulace čili přívod podnětů. Dítě potřebuje přiměřený, kvalitní a proměnlivý zdroj vnějších podnětů proto, aby byla podporována jeho aktivita. Rodičům dítě přináší do života plno vzruchu a nepřeborné množství podmětů.
2. Potřeba smysluplného světa znamená nutnost určitého řádu, podněty musí být postupně organizovány a zpracovány. K rozvoji procesu učení je nutný logický sled a odměna od vychovatelů. I dítě přináší rodičům poznatky a zkušenosti, které by jen těžko mohli někde získat, např. úzkost o dítě.

3. Třetí potřeba je životní jistota naplňující se v citových vztazích. A jak rodiče dávají dětem lásku, tak děti lásku rodičům vracejí a navzájem jsou si citovou oporou.
4. Další potřebou je pozitivní identita neboli vlastní „já“. Dítě si začíná a vytváří své „já“ podle toho, jak jej přijímá okolí, jak se k němu chová. Ve věku dvou let dítě pojímá zpravidla tzv. rodinnou identitu, která se vytváří dle postojů v rodině. „Mít děti“ zhodnocuje člověk, dává ženě i muži společenskou hodnotu i hodnost a tím i vytváření pozitivní identity.
5. Poslední potřeba „otevřené budoucnosti“ dává naději. S ostatními potřebami se v nějaké podobě setkáváme v celé živočišné říši, ale tato potřeba je skutečně jen „lidská“ (označovaná také jako existenciální). Otevřená budoucnost, životní perspektiva a naděje je něco, proč osoba pokračuje dál. Zavřená budoucnost znamená zoufalství, útlum a nicotu. A jak rodiče, tak i děti by měli v naději něco očekávat, na něco se připravovat apod (21, 24, 46).

V zařízeních, v kterých děti vyrůstají, často trpí psychickou deprivací. Tu bychom mohli definovat jako psychický stav vzniklý následkem takových životních situací, kdy subjektu není dána příležitost uspokojovat některé základní psychické potřeby v dostačující míře a po dosti dlouhou dobu (21).

1.3 Neplodnost

Mladí lidé vstupují do manželství a většinou předpokládají, že založí rodinu. Na některé však čeká zklamání v podobě neplodnosti. V průzkumu uspořádaném v 90. letech 20. století poskytly neplodné páry pocity, které prožívaly. Ženy pocitovaly hlubokou beznaděj, cítily se „opuštěné, nenaplněné, neužitečné a zlomené.“ Muži vyjadřovali podobné pocity a říkali, že se cítili „zklamáni, frustrováni a dělali si starosti s tím, jak zareaguje jejich žena.“ (40).

Neplodnost je onemocnění, které sužuje stále více párů. Příčina však není vždy známá. Někteří odborníci se domnívají, že možným důvodem neplodnosti může být vědomé rozhodnutí mít děti v pozdějším věku. Jiným faktorem může být i znečištěné

prostředí, které má vliv na zdraví a také na snížení kvality spermatu. Dalšími činiteli mohou být: stres, konzumace alkoholu, kávy, cigaretový dým, drogy a léky, elektromagnetické pole a radioaktivita. Někteří znalci se shodují, že příčinou poklesu mužské plodnosti může být i těsné spodní prádlo, protože teplota varlat může dosahovat příliš vysoké hodnoty (17, 45).

Psychická forma příčiny neplodnosti je také známá. Za dostatečné potvrzení se uvádí otěhotnění po adopci, po objednání na novou léčebnou proceduru nebo narušení dříve normálního ovulačního cyklu v okamžiku naplánování umělého oplodnění atd (17).

Na nedostatek pohybu a změnu životního stylu upozornila také doktorka Máslová, která tuto přeměnu spojuje s menší produkcí mužského pohlavního hormonu testosteronu. Nepříznivý vliv na kvalitu spermiogramu má i dětská obezita (1).

IVF neboli In vitro fertilizace je stále více využívaná metoda při neplodnosti. První „dítě ze zkumavky“ byla holčička Luisa Brownová z Velké Británie, což vyvolalo mnoho diskuzí (12, 23).

Bezdětnost je silnou motivací rodičů k požádání o adopci. U pěstounské péče jde většinou o touhu mít více dětí, pomáhat těm, kteří to nejvíce potřebují, nebo projevení „vděčnosti“ za osobní osudové štěstí apod (23).

1.4 Náhradní výchovná péče

Je to forma péče o děti, které nemohou být z nejrůznějších důvodů vychovávány ve vlastní rodině. Nejčastější formou je ústavní péče (kojenecké ústavy, dětské domovy), ale řadíme sem i náhradní rodinnou péči (49).

V České republice žije 1% dětí (asi 18 000) podobně jako v jiných evropských zemích, které nemohou vyrůstat ve své vlastní rodině. Pouze 2% z této skupiny jsou úplní sirotci, většina jich tedy svou vlastní rodinu má, ale ta se o ně z nejrůznějších důvodů nemůže, nechce nebo neumí starat. Na rozdíl od jiných evropských států je u nás nejrozšířenější formou ústavní péče, a tak mnoho opuštěných dětí nemůže vyrůstat v „normálním rodinném prostředí“ (5, 43).

Mnoho lidí se ptá, jestli je pro dítě vhodnější ústavní výchova či biologická rodina, i když je dysfunkční. K tomuto problému se vyjádřil i prof. Matějček, který sestavil pětibodovou škálu, jejímž prostřednictvím hodnotí vhodnost různých typů náhradní péče. Např. institucionální řešení náhradní rodiny považuje za tzv. specificky indikované nejvhodněji k využití ve starším školním věku dítěte. Pěstounství a osvojení ve zmíněném věku je jen jako „přijatelné řešení“ (ve středu škály). Při zodpovězení uvedeného problému: „Institucionální výchova ano, nebo ne?“ je nutné si vyřešit šest upřesňujících otázek:

- 1) „Kdy a pro které děti představuje ponechání v biologické rodině optimální východisko?“
- 2) „Kdy a pro které děti je lepším řešením umístění do náhradní rodiny?“
- 3) „Jaká má být náhradní rodina?“
- 4) „Kdy a na jak dlouhou dobu má být dítě umístěno do určené organizace, aby to bylo efektivní?“
- 5) „Jaká má být instituce, kde se realizuje náhradní výchova, a jak minimalizovat její případně negativní důsledky?“
- 6) „Kam až bychom měli jít v podpoře biologické rodiny dítěte a odborné práci s ní?“ (44)

1.5 Ústavní výchova

Ústavní výchova je chápána jako forma péče o děti, které nemohou být ze závažných důvodů vychovávány ve vlastní rodině nebo jejichž výchova je vážně ohrožena či narušena. Ústavní výchovu nařizuje soud, který je povinen přezkoumat, zda výchovu dítěte nelze zajistit formou náhradní rodinné péče nebo dítě umístit v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (3, 42).

Mezi zařízení pro výkon ústavní výchovy řadíme:

- Kojenecké ústavy a dětské domovy

Do resortu Ministerstva zdravotnictví ČR patří zařízení, která poskytují ústavní a výchovnou péči dětem do tří let věku. Dělí se na kojenecké ústavy, dětské domovy pro děti do tří let, dětské psychiatrické léčebny a oddělení dětské psychiatrie (30, 26).

Školská výchovná zařízení zajišťují výchovu dětem a mládeži ve věku od tří do osmnácti let a spadají do resortu Ministerstva školství, tělovýchovy a mládeže ČR pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy. K těmto zařízením řadíme: diagnostický ústav, dětský domov, dětský domov se školou a výchovný ústav (30, 26).

- Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc

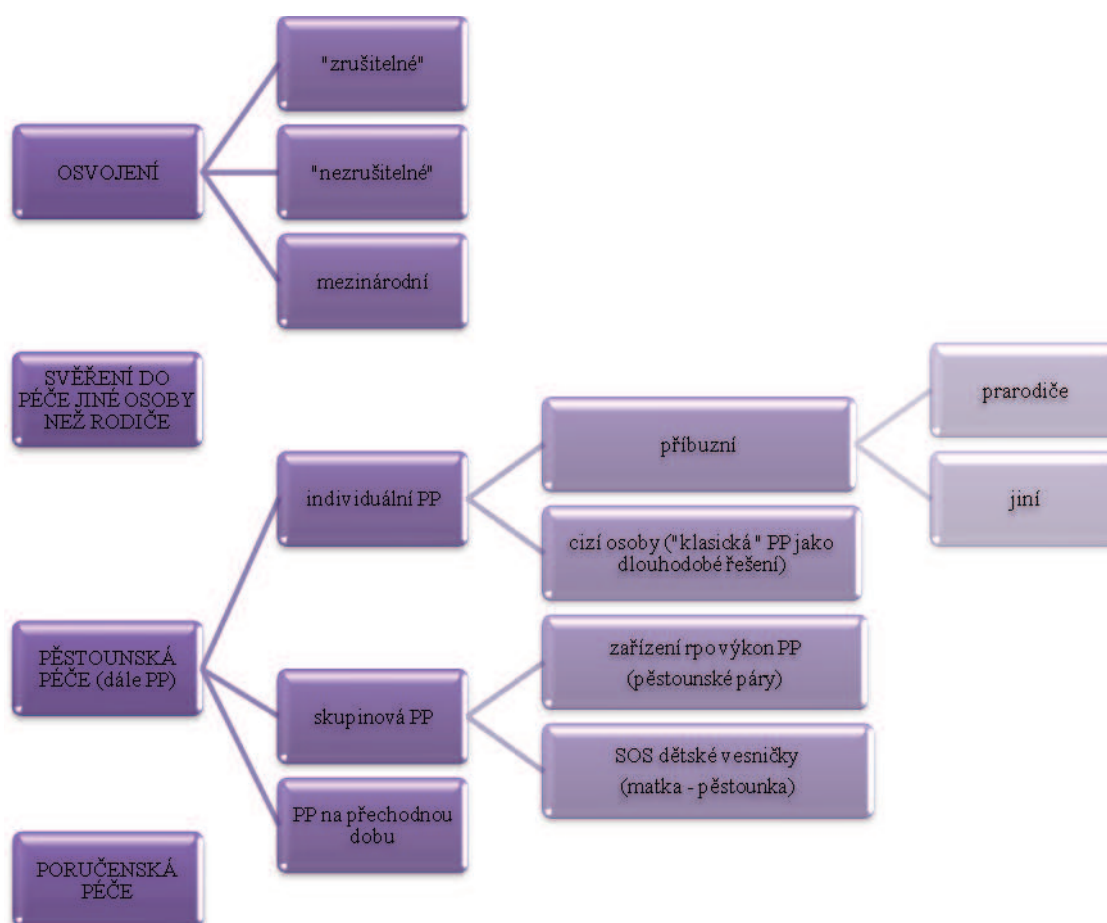
Tato zařízení poskytují péči bezprostředně ohroženým dětem tak, aby byla jednak rychle vyřešena jejich situace a jednak zůstala otevřená možnost k dalšímu postupu práce s dítětem a jeho rodinou. Jde buď o malá kolektivní zařízení, nebo o byty, ve kterých péči poskytuje jeden nebo dva zaškolení dospělí. U nás patří k nejznámějšímu programu Klokánek, který je vedený pod Fondem ohrožených dětí (30, 26).

1.6 Náhradní rodinná péče

Jedná se o formu péče o děti, kdy je dítě vychováváno „náhradními“ rodiči v prostředí, které se nejvíce podobá životu v přirozené rodině (22).

Výzkumy ukazují, že náhradní rodiče mohou být pravými a plnohodnotnými rodiči. Důležité je poskytnutí pocitu jistoty, bezpečí a navázání oboustranného vztahu (19).

Graf č. 1: Formy náhradní rodinné péče

Zdroj: MATĚJČEK, Z., – *Osvojení a pěstounská péče* a MERTOŤOVÁ, J., – *Studijní opora předmětu Náhradní rodinná péče oboru Sociální práce ve veřejné správě*

Rozdíly mezi jednotlivými formami náhradní rodinné péče (dále NRP) jsou v rozsahu práv a povinností osob zabezpečující péči a ve způsobu společenské kontroly výkonu práv a povinností občanů, kterým bylo dítě svěřené (47).

Všechny formy NRP jsou právně zakotveny v zákoně č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů. Zprostředkování adopce a pěstounské péče je ustanoveno zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů. Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších právních předpisů udává dávky pěstounské péče. Nemocenské důchodové

pojištění pěstounů je možno nalézt v právních předpisech o sociálním zabezpečení (11, 42).

1.6.1 Osvojení

Slovo adopce znamenalo původně „vyvoliti“, kdy děti byly novými rodiči vyvoleny. Dnes jsou to noví rodiče, kteří jsou pro opuštěné děti vybíráni. Osvojením vzniká mezi osvojitelem a osvojencem takový poměr, jaký je mezi rodiči a dětmi, a mezi osvojencem a příbuznými osvojitele poměr příbuzenský. Noví rodiče mají zodpovědnost při výchově dětí (23, 33).

Než dojde k vlastnímu rozhodnutí soudu o osvojení, musí být dítě nejméně 3 měsíce v péči budoucích osvojitelů, a to na jeho náklady. Tomuto období říkáme „předadopční péče“. (37) Dle zákona lze přijmout dítě pouze nezletilé, je-li mu to ku prospěchu. Mezi osvojitelem a osvojencem musí být přiměřený věkový rozdíl. Osvojit dítě může manželská dvojice, manžel(ka) rodiče dítěte i osamělá osoba. Pouze manželé si mohou osvojit společné dítě (tedy nikoliv druh a družka) (11).

K adopci je nutné, aby dítě bylo právně volné, což se uskuteční na základě souhlasu zákonného zástupce dítěte. Souhlasu není třeba, pokud dají rodiče svůj souhlas k adopci dítěte předem, jde tzv. o protokolární souhlas, který musí být dán před soudem nebo příslušným orgánem sociálně právní ochrany dětí. Odvolat souhlas lze do doby, než je dítě umístěno na základě rozhodnutí o svěřeni dítěte do péče budoucích osvojitelů. Souhlasu rodičů není třeba, pokud po dobu nejméně dvou měsíců po narození neprojeví o dítě žádný zájem nebo po dobu nejméně šesti měsíců soustavně neprojevovali o dítě opravdový zájem. Pokud byli rodiče před soudem zbaveni rodičovské zodpovědnosti či způsobilosti k právním úkonům, tak se také nevyžaduje souhlas rodičů (27, 14).

Zákon rozlišuje dva druhy adopce:

- 1) „Zrušitelná“ neboli adopce 1. stupně**, která se vyznačuje možností zrušení, na návrh osvojitele nebo osvojence. Vzájemná práva a povinnosti mezi osvojencem a původní rodinou tímto rozhodnutím zanikají. Osvojenec bude mít opět své

dřívější příjmení. Pokud je dítěti méně než jeden rok, je tento typ osvojení podmínkou, neboť nezrušitelné osvojení lze uplatnit pouze u dítěte staršího jednoho roku.

2) „*Nezrušitelná*“ *neboli adopce tj. adopce 2. stupně*, kterou nelze zrušit. Trvá tedy i tehdy, když se např. později ukáže, že dítě trpí nějakou vývojovou poruchou nebo že chování dítěte je v rozporu s představami nových rodičů apod.

Přitom platí, že osvojení prosté může být změněno v osvojení nezrušitelné, nikoliv však naopak (11, 33, 22).

1.6.1.1 Mezinárodní osvojení

Mezinárodní osvojení u nás zajišťuje pouze Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí se sídlem v Brně. Osvojení dětí do ciziny a z ciziny má v České republice již desetiletou historii, a to uvedením v platnost Úmluvy o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení, kterou vypracovala a přijala Haagská konference mezinárodního práva soukromého. Proces mezinárodního osvojení je velmi složitý a jeho cílem je chránit nejlepší zájem dítěte. Haagská úmluva proto jasně stanovuje pravidla i postup příslušných orgánů při realizaci osvojení do ciziny a z ciziny. Pokud se pro dítě našla rodina jak doma, tak i v cizině, je upřednostňována rodina v ČR, neboť dle Úmluvy o právech dítěte má dítě přednostní právo žít v zemi svého původu (11, 34, 36).

1.6.1.2 Sdělování pravdy o osvojení

Jeden z velkých úkolů, který stojí před osvojiteli, je říci dítěti pravdu o jeho původu, oznámit mu, že jeho biologičtí rodiče nejsou právě s ním, ale že před nimi stojí náhradní rodiče, kteří jej mají stejně rádi, jako by bylo jejich vlastní. Někteří osvojitelé chtějí tuto informaci před dětmi zatajit, a proto přetrhají všechny vztahy s přáteli, s rodinou apod. a přestěhují se co nejdál, aby se dítě o svém původu nic nedozvědělo. Mnoho

významných osobností i sociálních pracovních, kteří zprostředkovávají adopci, se však přiklánějí k tomu, aby dítě o svém původu vědělo. Říci dítěti pravdu totiž podporuje zdravý vztah mezi rodiči a dítětem. Profesor Matějček uvádí základní argumenty pro toto rozhodnutí:

- Dítě přijímá za matku osobu, která se k němu mateřsky chová, nikoliv jen tu, která jej porodila.
- Zatajování pravdy vede k žití v neustálém napětí a nejistotě, zda se někdy neprozradí (21, 40).

1.6.2 Svěření do péče jiného občana než rodiče

Vyžaduje-li to zájem dítěte, může soud svěřit dítě do výchovy jiné fyzické osoby než jsou jeho rodiče, většinou jde o příbuzného dítěte, jestliže tato osoba poskytuje záruku jeho řádné výchovy a se svěřením dítěte souhlasí. Soud přitom stanoví rozsah jejich práv a povinností k dítěti. Na dodržování uvedených práv a povinností dohlíží sociální pracovníci orgánu sociálně právní ochrany dětí, kteří dítě pravidelně navštěvují. Dávky pěstounské péče státní sociální podpory při této formě NRP nenáleží (27, 33, 53).

1.6.3 Pěstounská péče

Pěstounskou péči lze chápat jako zvláštní formu státem zprostředkované, řízené a kontrolované náhradní výchovy v rodině nebo v prostředí, které rodinu připomíná, a je státem finančně podporována. Často je využívána pro děti, které nemohou být z nejrůznějších důvodů osvojeny a potřebují náhradní rodinu (30).

Svazek nové rodiny vzniká rozhodnutím soudu a je volnější, než je tomu při osvojení. Pěstounskou péčí nevzniká příbuzenský vztah dítěte s pěstouny a jejich příbuznými. Pěstoun je povinen o dítě osobně pečovat, vykonávat přiměřená práva a povinnosti rodičů. Nemá vůči dítěti vyživovací povinnost a není jeho zákonným

zástupcem. Právo zastupování a spravování jeho záležitostí má jen v běžných věcech. Dítě je povinno pomáhat podle svých schopností v domácnosti pěstouna; pokud má vlastní příjem a žije ve společné domácnosti s pěstounem, je povinno přispívat i na úhradu společných potřeb rodiny (62, 65).

Stát přispívá pěstounům na jeho výchovu pomocí dávek:

- příspěvek na úhradu potřeb dítěte je vyplácen měsíčně pro nezaopatřené dítě
- odměna pěstouna je vyplácena každý měsíc
- odměna pěstouna ve zvláštních případech je vyplácena měsíčně jen v případě, že pěstoun pečuje alespoň o tři děti, které mu byly svěřeny do péče, nebo o jedno dítě, které je závislé na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni II., III. nebo IV. podle zvláštního právního předpisu
- příspěvek za převzetí dítěte je závislý na výši věku dítěte a je vyplácen jednorázově
- příspěvek na zakoupení motorového vozidla je určen pro pěstouny, kteří mají v péči nejméně čtyři děti (52).

Sociální pracovníci obecního úřadu obce s rozšířenou působností mají za povinnost sledovat vývoj dětí v pěstounské péči a dítě pravidelně navštěvovat. Zpočátku každé tři měsíce, později nejméně jednou za šest měsíců (27, 23).

Pěstounská péče (dále PP) může být rozhodnutím soudu ze závažných důvodů zrušena, pokud o to požádá pěstoun (53).

V ČR existuje několik typů PP, můžeme je dělit:

Individuální PP, která probíhá v běžné rodině buď u příbuzných, či u manželského páru – u pěstouna a pěstounky, označovaná často jako „klasická“ PP (23).

Skupinová PP se děje v zařízeních pro výkon PP. Instituce se zpravidla zřizuje v samostatném objektu nebo v prostorách, které zřizovatel vybaví jako byt pro rodinu s větším počtem dětí. Zřizovatel uzavírá s pěstounem písemnou dohodu o výkonu pěstounské péče v zařízení, která má své povinné náležitosti. Pěstoun má vůči instituci určité povinnosti, jež musí plnit (42).

Mezi zařízení pro výkon PP patří i SOS vesničky. První začala v ČR fungovat před čtyřiceti lety v Doubí u Karlových Varů především z iniciativy Jiřího Dunovského a

Zdeňka Matějčka. Dnes máme v České republice již tři SOS vesničky (v Doubí u Karlových Varů, ve Chvalčově u Kroměříže a v Brně – Medlánkách), kde má možnost žít celkem 104 dětí. Stěžejní osobou je maminka – pěstounka (méně často pěstounský pár), která obvykle vychovává čtyři až sedm dětí, přičemž jde většinou o sourozenecké skupiny. S výchovou jí pomáhá tzv. teta, která se připravuje na roli maminky. Ve vesničce má pěstounka k dispozici plně vybavený rodinný dům, kde hradí poměrnou část nákladů na domácnost. Ve vesničce působí trvale psycholog. Dětem jsou organizovány volnočasové aktivity (15).

1.6.3.1 Pěstounská péče na přechodnou dobu

Tato forma péče je platná od roku 2006, ale u nás není moc využívána. Jedná se o rodinnou individuální formu péče, která je poskytována nezletilým dětem po nezbytně nutnou, relativně krátkou dobu v domácnostech pěstounů nebo i v zařízeních pro výkon pěstounské péče (35).

Soud může na návrh orgánu sociálně-právní ochrany dětí svěřit dítě do pěstounské péče na přechodnou dobu osobám, jež jsou podle zvláštního právního předpisu zařazeny do evidence osob vhodných k výkonu pěstounské péče po přechodnou dobu, a to na

- a) dobu, po kterou nemůže rodič ze závažných důvodů dítě vychovávat,
- b) dobu, po jejímž uplynutí lze dát souhlas rodiče s osvojením, nebo
- c) dobu do pravomocného rozhodnutí soudu o tom, že tu není třeba souhlasu rodičů k osvojení.

Bylo-li dítě svěřeno do pěstounské péče na přechodnou dobu, je soud povinen nejméně jednou za 3 měsíce přezkoumat, zda důvody k ní dále trvají (53).

Specifickými znaky PP na přechodnou dobu v porovnání s ostatními formami NRP je umístění dítěte na základě souhlasu biologických rodičů, prvotní účast a spolupráce s biologickou rodinou a zachování možnosti návratu dítěte do biologické rodiny (5).

1.6.4 Poručenství

Hlavním cílem poručenství je ochrana nezletilého dítěte. Soud ustanoví dítěti poručníka v případě, kdy:

- a) rodiče dítěte zemřeli,
- b) byli zbaveni rodičovské zodpovědnosti,
- c) byl pozastaven výkon jejich rodičovské zodpovědnosti,
- d) nemají způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu (a proto nejsou nositeli rodičovské zodpovědnosti) (3).

Poručník dítě vychovává, zastupuje a spravuje jeho záležitosti místo rodičů. Mezi poručníkem a dítětem však ze zákona nevzniká takový poměr, jaký je mezi rodiči a dítětem (jako je tomu např. u osvojení). Poručník nemá k dítěti vyživovací povinnost a je pod pravidelným dohledem soudu. Tomu je také povinen podávat zprávy o osobě poručenice, zpravidla v ročních intervalech. Jakékoli rozhodnutí poručníka v podstatné věci týkající se dítěte vyžaduje schválení soudem. Pokud by poručník rozhodl bez schválení soudu, je toto rozhodnutí neplatné (11).

Poručníkem se stává v první řadě většinou fyzická osoba, kterou doporučili rodiče, poté někdo z příbuzných nebo osob blízkých dítěti nebo jeho rodině. Dále se výběr vhodné osoby může provést z evidence žadatelů o osvojení nebo pěstounskou péči. Nemůže-li být poručníkem ustanovena fyzická osoba, ustanoví soud orgán sociálně-právní ochrany (42).

Poručenství zaniká ze zákona, jakmile poručenec dosáhne zletilosti. Orgán sociálně-právní ochrany dětí (SPOD) pravidelně sleduje dítě v intervalech jako u PP (27).

1.7 Zprostředkování náhradní rodinné péče

Zprostředkování náhradní rodinné péče je zakotveno v zákoně č. 359/1999 o sociálně-právní ochraně dětí v platném znění. Zprostředkování spočívá ve vyhledávání dětí vhodných k osvojení nebo ke svěřeni do pěstounské péče a nalezení vhodných rodičů pro tyto děti (51).

K orgánům zajišťujícím zprostředkování patří: obecní úřady obcí s rozšířenou působností, krajské úřady, Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. U mezinárodního osvojení dětí má funkci zprostředkovatele Úřad pro mezinárodně právní ochranu dětí (51).

1.7.1 Evidence dětí

Děti jsou do evidence krajského úřadu nahlašované obecním úřadem obce s rozšířenou působností. Ten v kooperaci s ústavními zařízeními a obcemi vyhledává děti vhodné do NRP. Podle zákona o sociálně-právní ochraně dětí má instituce povinnost navštívit dítě s nařízenou ústavní výchovou nejméně jednou za 3 měsíce a mimo jiné sledovat jeho rodinnou situaci. U nařízené ústavní výchovy musí také navštívit jednou za 3 měsíce rodiče dítěte. Ústavní zařízení jsou pak povinna ihned oznamovat obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností děti vhodné do NRP (55, 33).

Děti nahlášené do osvojení jsou ty, které jsou právně volné. Do pěstounské péče jsou evidovány většinou děti s různými zdravotními či psychomotorickými obtížemi, děti starší, skupiny sourozenců nebo děti jiného etnika (u nás hlavně děti romského původu) vyžadující trvalou individuální péči a dlouhodobou výchovu v náhradní rodině. Pěstounská péče je také nabídnuta dětem, které nejsou právně volné (23).

1.7.2 Evidence žadatelů o náhradní rodinnou péči

Pokud se rodiče rozhodnou, že chtějí přijmout do rodiny ještě jednoho člena, tak se musejí obrátit na obecní úřad obce s rozšířenou působností příslušný podle místa jejich trvalého bydliště na oddělení sociálně-právní ochrany dětí na sociálního pracovníka pro náhradní rodinnou péči (27).

Sociální pracovnice vede se zájemci rozhovor, který je zaměřen na motivaci rozhodnutí využít některou z forem náhradní rodinné péče, dále ji zajímají představy o

dítěti (věk, pohlaví, barva pleti,...) Budoucím rodičům předá potřebné náležitosti k podání žádosti a předá formulář žádosti o zařazení do evidence žadatelů (3).

Spisová dokumentace žadatelů obsahuje: žádost s osobními údaji, fotografii, doklad o státním občanství nebo o povolení k trvalému pobytu, písemné vyjádření k osvojení dítěte z ciziny, poté také písemný souhlas ke zjišťování dalších údajů, potvrzení s účastí na kurzu přípravy, zprávu o zdravotním stavu žadatelů, údaje o ekonomických a sociálních poměrech, opis z rejstříku trestů, stanovisko obecního úřadu obce s rozšířenou působností a další podklady (např. životopis, oddací list, rozvodový rozsudek, zpráva obce, zprávy o dětech atd.) (27).

Ve své žádosti musejí žadatelé zvolit, o jaký typ náhradní rodinné péče mají zájem. Obecní úřad obce s rozšířenou působností shromáždí všechny uvedené potřebné podklady a předá je k dalšímu řízení příslušnému krajskému úřadu (5).

1.7.3 Příprava a posouzení krajským úřadem

Krajský úřad vede evidenci dětí a žadatelů a rozhoduje o zařazení žadatelů do této evidence, a to na základě tzv. odborného posouzení.

Odborné posuzování obsahuje:

- a) u dětí odborné zhodnocení úrovně tělesného a duševního vývoje dítěte, včetně jeho specifických potřeb a nároků. Dále se posuzuje vhodnost náhradní rodinné péče a její forma.
- b) vyjádření dětí, pokud jsou vzhledem ke svému věku vyjádření schopny (55).
- c) u žadatelů zahrnuje odborné posouzení bezúhonnost žadatele a jeho manželky nebo žadatelky a jejího manžela, posouzení charakteristiky osobnosti, psychického stavu, zdravotního stavu (zahrnuje posouzení z hlediska duševního, tělesného a smyslového, jestli nebrání dlouhodobé péči o dítě), předpokladů vychovávat dítě, motivace, která vedla k žádosti o osvojení dítěte nebo k jeho svěření do pěstounské péče, stabilita manželského vztahu a prostředí v rodině.

- d) pokud má žadatel děti, tak se příkládá i vyjádření dětí k přijetí osvojovaného dítěte nebo dítěte svěřovaného do pěstounské péče do rodiny (jsou-li děti vzhledem k svému věku a rozumovému vyjádření takového projevu schopny)
- e) zhodnocení přípravy k přijetí dítěte do rodiny
- f) u žadatelů o pěstounskou péči na přechodnou dobu odborné posouzení navíc obsahuje zhodnocení speciální přípravy určené pro žadatele o tuto formu NRP a posouzení schopnosti pečovat o děti vyžadující speciální péči a schopnost spolupráce s rodiči těchto dětí (51).
- g) Krajský úřad zajišťuje přípravný kurz pro žadatele, jenž probíhá formou přednášek, skupinových diskuzí a výcvikových seminářů. Cílem je poskytnout žadatelům informace o potřebách dítěte a případně své dotazy předložit odborníkům. Žadatelé mohou být seznámeni s dalšími pěstouny či osvojiteli, kteří mohou sdělit vlastní zkušenosti. Náklady platí pořadatel, žadatel si hradí dopravu, stravování a ubytování (3, 23).

Pokud žadatelé úspěšně projdou odborným posouzením, obdrží následně správní rozhodnutí o zařazení do evidence žadatelů. Neúspěšní žadatelé mají možnost do 15 dnů od obdržení tohoto rozhodnutí podat odvolání, a to k Ministerstvu práce a sociálních věcí ČR (5).

Jestliže krajský úřad nezprostředkuje osvojení nebo pěstounskou péči do 3 let ode dne nabytí právní moci rozhodnutí o zařazení žadatele do evidence, zašle kopii údajů z těchto evidencí do 15 dnů od skončení uvedené lhůty ministerstvu pro zařazení do evidence pro zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče ministerstvem (51).

Pokud žadatelé souhlasili s mezinárodním osvojením, je kopie údajů po 6 měsících od zařazení žadatelů do evidence vedené ministerstvem postoupena Úřadu pro mezinárodně právní ochranu dětí se sídlem v Brně pro zprostředkování osvojení ve vztahu k cizině.

Krajský úřad vede také evidenci osob, které jsou žadateli o pěstounskou péči na přechodnou dobu a mohou tuto formu NRP vykonávat (54).

1.7.4 Průběh zprostředkování náhradní rodinné péče

V každém kraji zasedá pravidelně poradní sbor pro náhradní rodinnou péči. Je to tým odborníků, který se většinou skládá ze sociálních pracovníků, psychologa, dětských lékařů, ředitele kojeneckého ústavu, dětského domova či jiného ústavního zařízení. Poradní sbor posuzuje jednotlivé případy opuštěných dětí vhodné k adopci či pěstounské péči a evidenci žadatelů. Jeho snahou je vytipovat pro dítě z evidence žadatelů nejméně tři páry vhodných rodičů, kterým se stanoví pořadí (23, 54).

Pokud poradní sbor v určitém kraji nenajde ve své evidenci žadatele vhodné pro dítě, rozešle kopie údajů o dítěti do ostatních 13 krajských pracovišť náhradní rodinné péče s žádostí o pomoc při vytipování vhodných žadatelů. Pokud se ani toto nepodaří, tak po 3 měsících jsou údaje dítěte postoupeny Ministerstvu práce a sociálních věcí ČR do Prahy. Když se ani ministerstvu po dalších 3 měsících nepodaří zprostředkovat náhradní rodinnou péči, je kopie údajů z jeho evidence postoupena Úřadu pro mezinárodně právní ochranu dětí v Brně k zařazení dítěte do evidence pro zprostředkování osvojení ve vztahu k cizině. K postoupení údajů Úřadu pro mezinárodní právní ochranu dětí v Brně dochází jen v případě, že je dítě vhodné k osvojení, a to do předškolního věku. Není však vyloučen ani mladší školní věk, tyto děti se svěřují do rodin „českých krajanů" (54).

Sociální pracovník z krajského úřadu si pozve k pohovoru vytipované rodiče, kteří jsou informováni o všech dostupných údajích o dítěti. Rodiče mohou vše zvážit a vyjádřit se, zda chtějí dítě přijmout či ne. Pokud žadatelé z nějakého důvodu dítě odmítnou, jsou kontaktováni budoucí rodiče, kteří byli poradním sborem vytipováni na druhém místě. Projevili-li zájem, je dohodnuto místo a čas jejich setkání s dítětem (23).

1.7.5 Převzetí dítěte

V zařízení, kde doposud dítě vyrůstalo, je zajištěn rozhovor s ředitelem či sociální pracovníci, dětským lékařem, psychologem a vychovatelem. Poté následuje kontakt s dítětem. Až po několika návštěvách v zařízení, kdy vznikne mezi rodiči a dětmi vztah

a citová náklonnost, si mohou dítě odvést domů. Den převzetí dítěte je předem domluven s ředitelem zařízení, obecním úřadem obce s rozšířenou působností příslušného dle trvalého bydliště dítěte a pracovištěm náhradní rodinné péče při krajském úřadu. Rozhodující je dobrý zdravotní stav dítěte a připravenost rodiny (23).

V zákoně o rodině je zakotveno, že před rozhodnutím soudu musí být dítě nejméně po dobu tří měsíců v péči budoucího osvojitele, a to na jeho náklad. Dochází k adaptaci dítěte a žadatele na novou situaci. V tomto období je možné ještě vše zvážit. Předadopční péče se nevyžaduje u osvojení, bylo-li dítě nejméně po dobu tří měsíců v péči pěstouna na jeho náklad, pokud pěstounská péče trvala alespoň po tuto dobu (54, 23).

1.7.6 Současné trendy ve zprostředkování náhradní rodinné péče

Je běžné, že v rámci ČR je v některých krajích čekací doba u některých forem náhradní rodinné péče i několik let. Důvody pro odlišné délky čekání na dítě jsou:

1. Žadatel má vysoké nároky na dítě (např. dítě, které je oboustranným sirotkem, dítě rodičů vysokoškoláků, dítě s nadprůměrnou inteligencí, dítě z tzv. „dobré rodiny“ atd.)
2. Nedostatek dětí vhodných pro určitou formu náhradní rodinné péče, nejčastěji se jedná o osvojení a také zdravé děti většinové populace ve věku max. do šesti let do pěstounské péče (30).

Někteří odborníci se shodují v tom, že systém náhradní rodinné péče v České republice by měl být na vyšší úrovni. Zmiňují problémy v nedostatečném vymezení přípravného kurzu pro žadatele NRP, kdy není přesně dáno, co má kurz obsahovat, a tak se v mnoha krajích liší svým obsahem. Dále zmiňují potřebu konkrétně popsat důvody, proč bylo nutné umístit dítě mimo rodinu a co je třeba změnit, aby se dítě mohlo vrátit zpět do rodiny. Dále je připomenuta nutnost pracovat s rodinou a dítětem po dobu výkonu ústavní výchovy a po zhodnocení rozhodnout o zařazení dítěte do evidence náhradní rodinné péče (2).

2 CÍL PRÁCE A HYPOTÉZY

2.1 Cíl práce

Cílem práce je zmapovat povědomí studentů Zemědělské a studentek Zdravotně sociální fakulty o náhradní rodinné péči a současně zjistit možné rozdíly ve vědomostech o dané problematice mezi studenty jednotlivých fakult.

2.2 Hypotézy práce

Hypotéza 1: Studentky Zdravotně sociální fakulty mají větší znalosti o náhradní rodinné péči než studenti Zemědělské fakulty.

3 METODIKA

3.1 Použité metody a techniky

Ke sběru empirických dat byl zvolen kvantitativní výzkum. Tento typ výzkumu zkoumá velký počet respondentů a poskytuje přesná numerická data. V sociálních vědách jsou vzorem metody přírodních věd. Kvantitativní výzkum používá náhodné výběry, experimenty a silně strukturovaný sběr dat pomocí testů, dotazníků nebo pozorování (9).

V dotazníku respondent odpovídá písemně na otázky tištěného formuláře. Dotazník je technika, která může zastřešit veliký počet jedinců při relativně malých nákladech. Anonymita je přesvědčivější než při rozhovoru (5).

Úvodní část dotazníku obsahuje oslovení a představení se, účel konání a zdůraznění anonymity dotazníku a také pokyny k vyplnění. Dotazník má celkem 14 otázek, z toho je první otázka rozdělena do tří částí a zjišťuje pohlaví, fakultu a věk respondenta. Šest otázek je uzavřených a osm polouzavřených.

Výzkum probíhal od listopadu 2010 do února 2011, kdy bylo rozdáno celkem 200 dotazníků, po 100 na každé fakultě. Distribuce dotazníku byla prováděna pomocí tazatelů, kteří měli kontakty na Zemědělské fakultě Jihočeské univerzity, protože se pohybují na zmíněné fakultě, znají strukturu a formu zdejších oborů a ročníky. Na Zdravotně sociální fakultě byly rozdány dotazníky také přes tazatele v různých ročnících, oborech a formách studia. K výběru byla využita technika snowball, při které nás nějaký původní informátor vede k jiným členům naší cílové skupiny (5).

Návratnost dotazníků byla 73% z výběrového souboru studentek Zdravotně sociální fakulty (dále ZSF) a 67% z výběrového souboru studentů Zemědělské fakulty (dále ZF). Do výzkumného souboru nebyli započítáni respondenti, kteří nezodpověděli všechny otázky nebo dotazník nevrátili.

Jelikož se jedná o malý soubor, není možné výsledky výzkumu generalizovat na všechny studenty Zemědělské fakulty a studentky Zdravotně sociální fakulty Jihočeské univerzity. Výsledky výzkumu byly zpracovány graficky procesorem Microsoft Excel 2007.

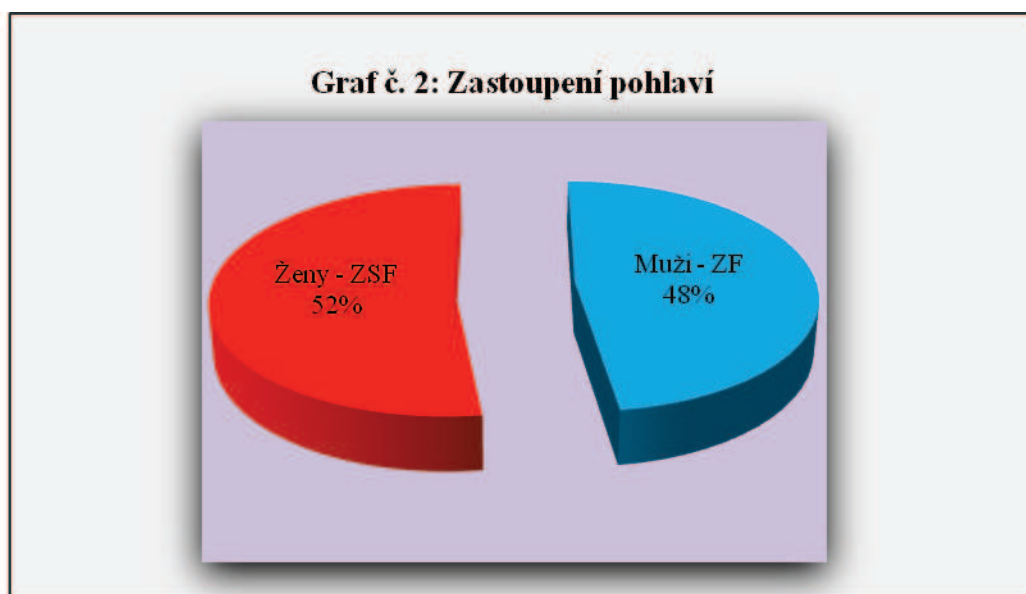
3.2 Charakteristika výzkumného souboru

První výzkumný soubor tvoří 73 studentek Zdravotně sociální fakulty Jihočeské univerzity navštěvující prezenční i kombinovanou formu studia v akademickém roce 2010/2011. Druhý výzkumný soubor tvoří 67 studentů ze Zemědělské fakulty Jihočeské univerzity docházející buď do prezenční, nebo kombinované formy studia v akademickém roce 2010/2011 .

4 VÝSLEDKY

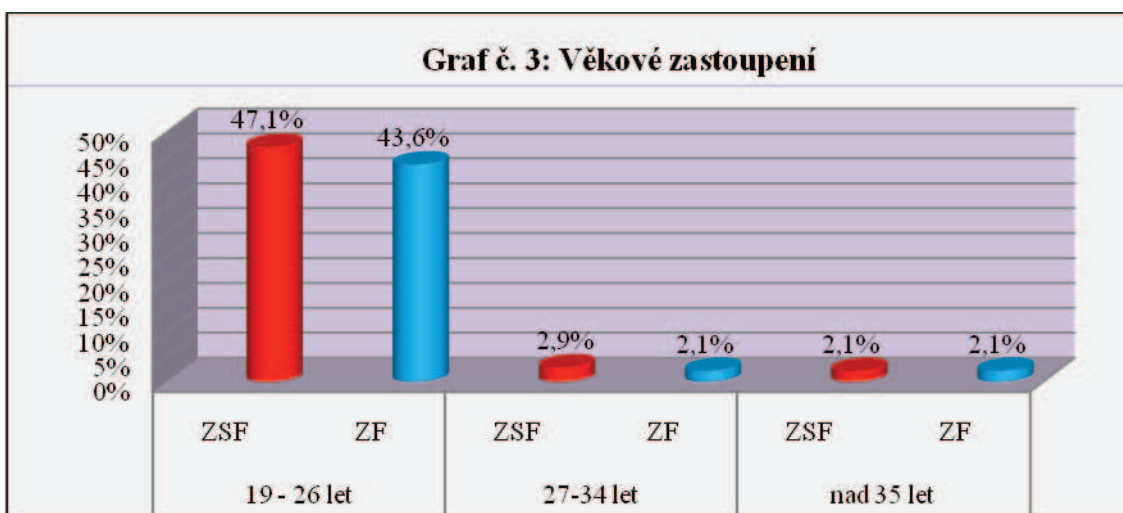
Pro přehlednost jsou níže zobrazeny výsledky pomocí grafů a tabulek. Hodnoty výsledků byly přepočítány na procenta s přesností na jedno desetinné místo.

Otázka č. 1 je zobrazena do dvou grafů. První graf se týká zastoupení pohlaví a druhý věkové kategorie. Soubor se skládá ze 73 (52%) žen a 67 (48%) mužů. Ženy jsou vybírány ze Zdravotně sociální fakulty a muži ze Zemědělské. (Graf č. 2)

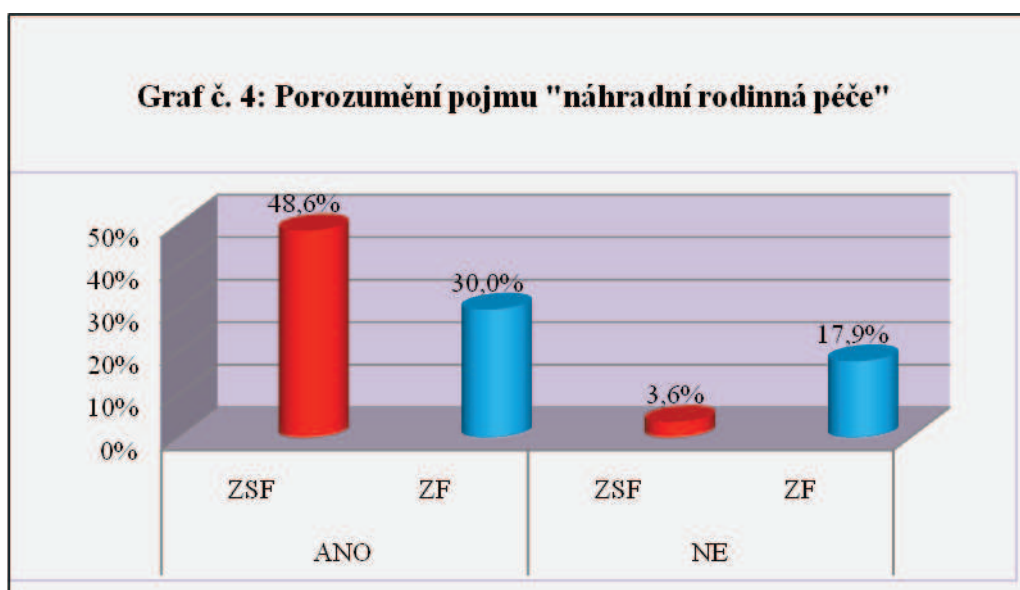
Zdroj: vlastní výzkum

Výzkumný soubor ve věkové kategorii od 19 – 26 let je zastoupen 47,1% ze ZSF a 43,6% ze ZF, 2,9% studentek ze ZSF a 2,1% studentů ve skupině 27 - 34 let, do poslední skupiny je zařazeno 2,1% studentek a stejný počet studentů. (Graf č. 3)

Zdroj: vlastní výzkum

Na druhou otázku: „Věděl/a byste, co je náhradní rodinná péče?“ odpovědělo kladně na ZSF 48,6% a na ZF 32,9%, záporná odpověď byla zaznamenána u 3,6% studentek a u 17,9% studentů. (Graf č. 4)

Zdroj: vlastní výzkum

Studentky, které odpověděly na otázky kladně, volnou odpověď využily vždy. O popis se pokusilo 54,5%. Nejčastěji použily: nevychovávají je biologičtí rodiče (20%),

jedná se o péči o děti, o něž se nechtěli nebo nemohou biologičtí rodiče starat (14,5%), na výchově se podílí stát, péče je zakotvena v legislativě (4,5%), výchova mimo rodinu (6,4%), péče poskytována náhradní rodinou (7,3%), dítě nemá rodiče a jde do náhradní rodiny (1,8%). V 7,3% byly místo definice zaznamenány formy náhradní rodinné péče.

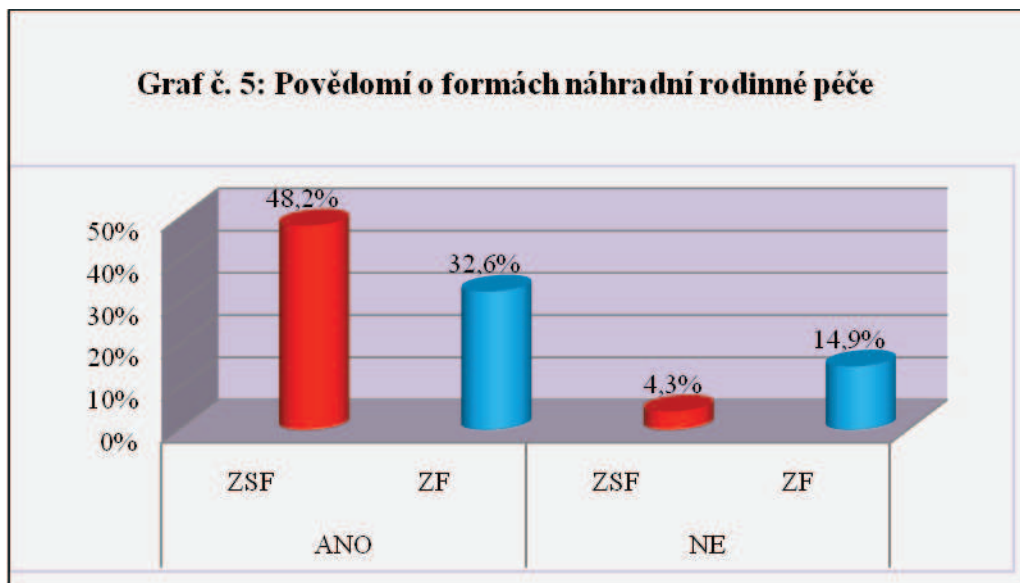
Studenti na ZF odpověděli v 21,8% místo definice některou z forem náhradní rodinné péče. V 16,3% nejčastěji použili definice: výchova nebiologickými rodiči (8,2%), péče o děti, o které se nechtěli nebo nemohou biologičtí rodiče starat (2,7%), výchova mimo rodinu (2,7%), péče poskytována náhradní rodinou (1,8%) a výchova nebiologickými rodiči nebo příbuznými (0,9%).

Tabulka č.1: Definice náhradní rodinné péče

Definice náhradní rodinné péče:	ZSF – studentky		ZF – studenti	
	absolutní počet	procento	absolutní počet	procento
Výchova nebiologickými rodiči	22	20%	9	8,2%
Péče o děti, o které se nechtěli nebo nemohou biologičtí rodiče starat	16	14,5%	3	2,7%
Státem garantovaná péče, zakotveno v legislativě	5	4,5%	0	0%
Formy NRP	8	7,3%	24	21,8%
Výchova mimo rodinu	7	6,4%	3	2,7%
Péče poskytována náhradní rodinou	8	7,3%	2	1,8%
Dítě nemá rodiče a jde do náhradní rodiny	2	1,8	0	0%
Výchova nebiologickými rodiči nebo příbuznými	0	0%	1	0,9%
Celkem	68	61,8%	42	38,1%

Zdroj: vlastní výzkum

Na otázku č. 3 „Znáte nějaké formy náhradní rodinné péče?“ je získána odpověď „ano“ u studentek ZSF 48,2% a u studentů ZF 32,6%, reakce „ne“ je zaznamenána u 4,3% na ZSF a vyšší hodnota 14,9% na ZF.

Zdroj: vlastní výzkum

Odpovědi, které dotazovaní napsali na otázku č. 3, jsou uvedeny do tabulky č.2. Nejčastěji byla zaznamenána u respondentek ZSF pěstounská péče v 24,6%, 23,4% dotazovaných je zastoupeno u adopce. Poručenství je ve frekvenci odpovědí na třetím místě s 8,5%. Nad jedno procento dostaly SOS vesničky (1,6%). Hostitelská péče a svěření dítěte do péče jiné fyzické osoby než rodiče bylo uvedeno v 0,8%. Studenti na ZF zmínili jen dvě náležitě formy: adopci (15,3%) a pěstounskou péči (14,9%). Uvedené formy se vyskytly v četnosti 89,9%.

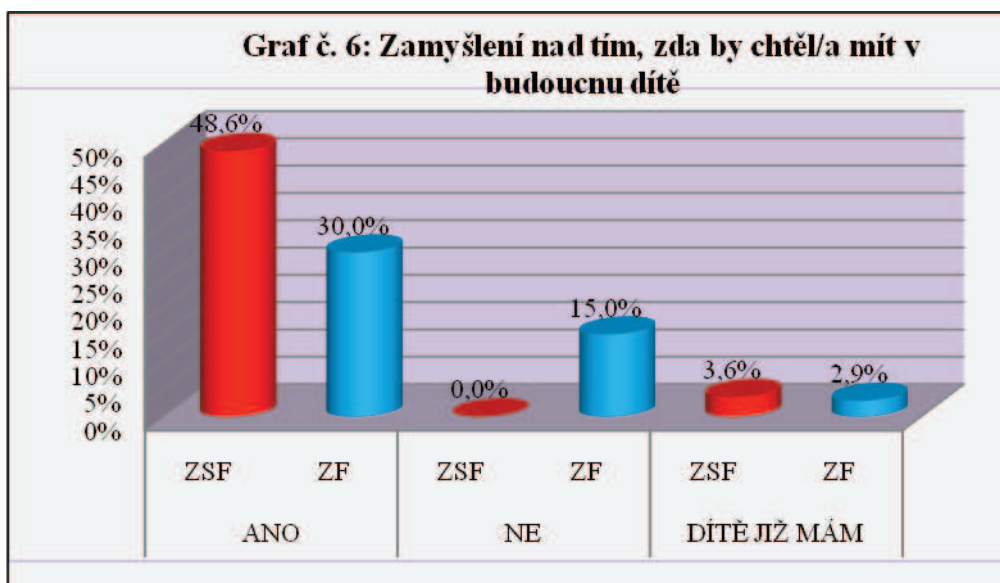
Tabulka č. 2: Formy náhradní rodinné péče

Formy náhradní rodinné péče:	ZSF – studentky		ZF – studenti	
	Adopce	58	23,4%	38
Pěstounská péče	61	24,6%	37	14,9%
Poručenství	21	8,5%	0	0%
SOS vesničky	4	1,6%	0	0%
Hostitelská péče	2	0,8%	0	0%
Svěření dítěte do péče jiné fyzické osoby než rodiče	2	0,8%	0	0%
Celkem	148	59,7%	75	30,2%

Zdroj: vlastní výzkum

Další odpovědi jsou zaznamenány v 8,9%. Forma rodinní příbuzní se vyskytla v 0,4%, opatrovnictví v 7,3%. Ústavní výchovu uvedly oba výzkumné soubory v 1,2%.

Čtvrtá otázka: „Zamýšlel/a jste se někdy nad tím, zda chcete mít v budoucnu dítě?“
Na tuto otázku odpověděly respondentky ze ZSF kladně v 48,6%, negativní odpověď neuvedly a děti již mají v 3,6%. Na ZF bylo na otázku odpovězeno ano 30%, ne 15% a dítě již mají v 2,9%.

Zdroj: vlastní výzkum

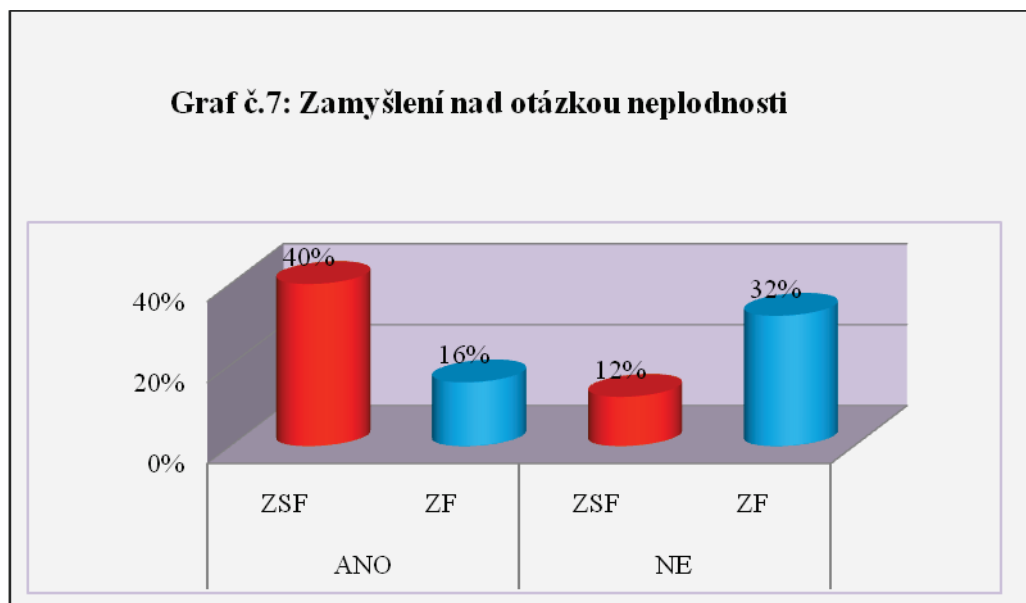
Dotazovaní, kteří uvedli, že se nad otázkou mít v budoucnu dítě zamýšleli, mohli dále uvést, jaký počet dětí předpokládají (tabulka č. 3). Žádné dítě je uvedeno jen u studentek ZSF (0,9%), jedno dítě má zastoupení na ZSF v 7,3% a na druhé fakultě 9,1%. Předpokládaný počet dvou dětí byl u studentek 30,9%, u studentů 21,8%. K počtu tří dětí se vyjádřilo 17,3% studentek a 7,3% studentů. Čtyři děti by chtěly studentky mít na ZSF v 5,5%.

Tabulka č. 3: Počet předpokládaných dětí

Počet dětí:	ZSF – studentky		ZF – studenti	
	počet	procento	počet	procento
žádné dítě	1	0,9%	0	0%
jedno dítě	8	7,3%	10	9,1%
dvě děti	34	30,9%	24	21,8%
tři děti	19	17,3%	8	7,3%
čtyři děti	6	5,5%	0	0%
Celkem	68	61,9%	42	38,2%

Zdroj: vlastní výzkum

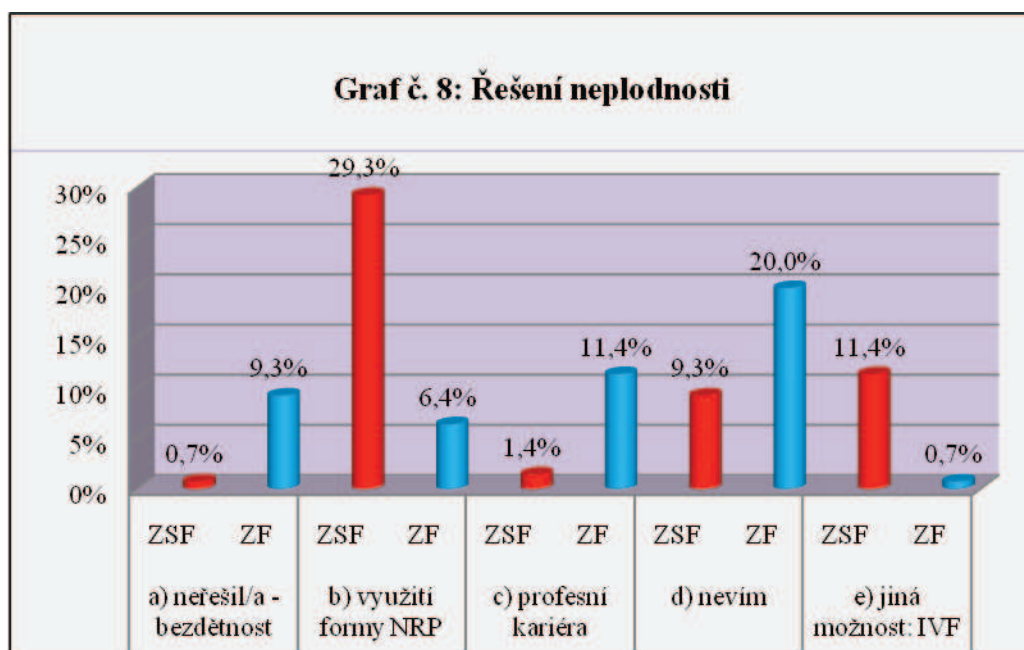
K další otázce: „Zamýšlel/a jste se někdy v minulosti v obecné rovině otázkou neplodnosti?“ se vyjádřilo pozitivně 40% studentek ZSF a 16% studentů na ZF. Negativní odpověď je zaznamenána u 12% na ZSF a u 32% na ZF.

Zdroj: vlastní výzkum

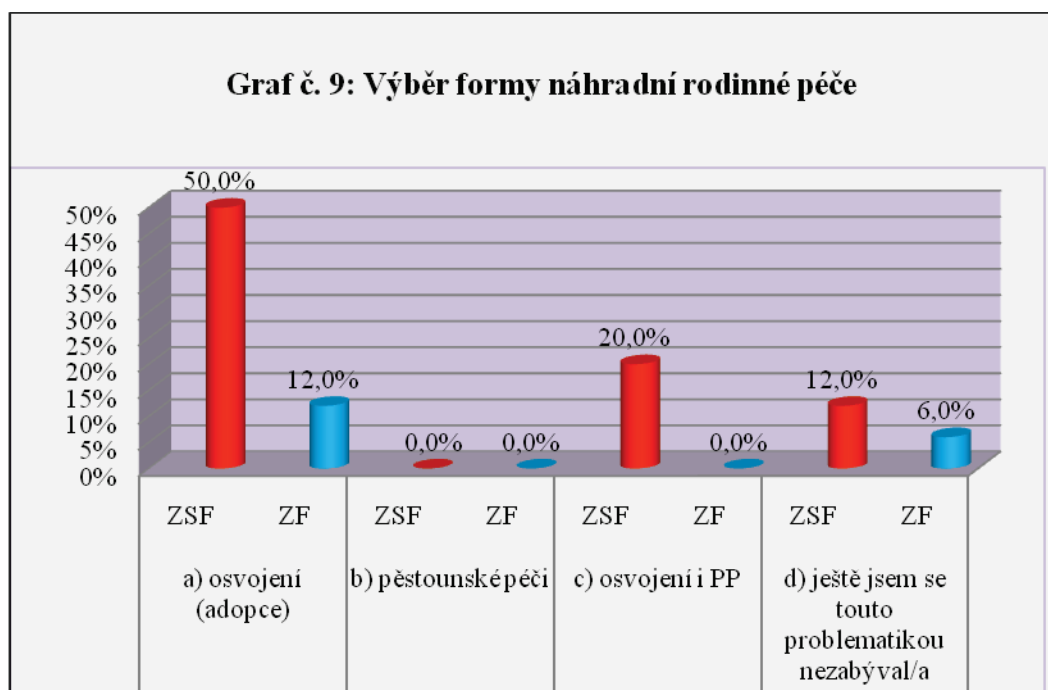
U šesté otázky: „Jak byste řešil/a neplodnost, pokud by se týkala vaší osoby?“ by předpokládanou variantu a) neřešil/a – zůstal/a bych bezdětný/á vybralo na ZSF 0,7% a na ZF 9,3%. Možnost b) využití některé z forem NRP by použilo 29,3% studentek a 6,4% studentů. Profesionální kariéra byla zvolena na ZSF v 1,4% a na ZF v 11,4%.

K variantě d) se vyjádřilo 9,3% studentek a 20% studentů. U jiné možnosti, kde si mohli respondenti zvolit svoji variantu, byla uvedena IVF (mimotělní oplodnění) u studentek v počtu 11,4% a u studentů 0,7%.

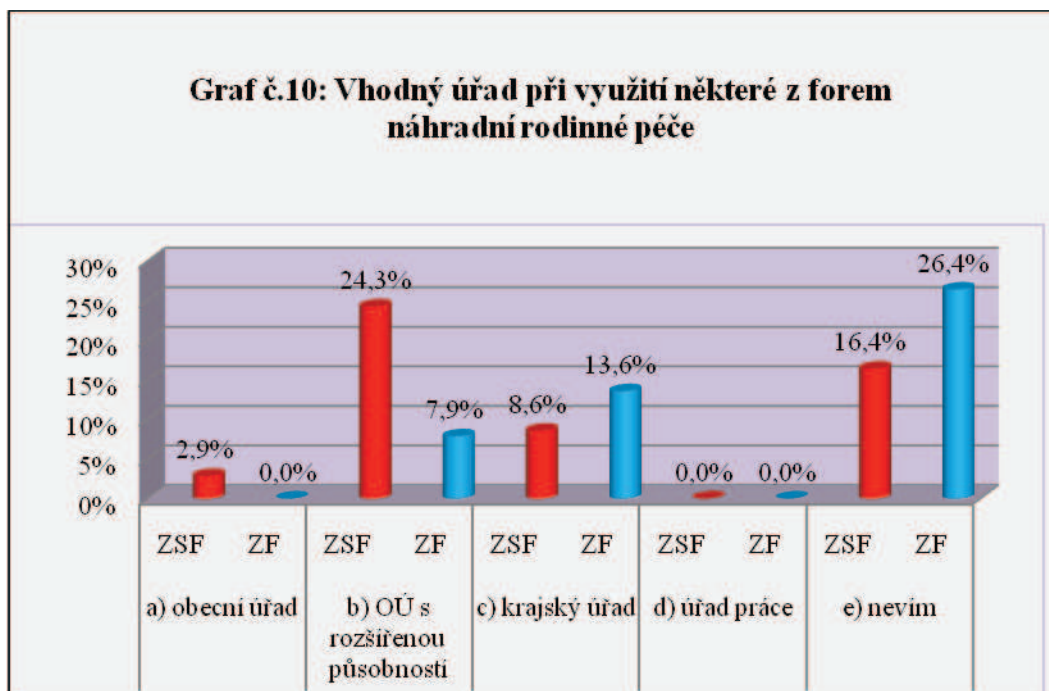
Zdroj: vlastní výzkum

Pokud respondenti označili v předcházející otázce možnost b), vyplnili poté i otázku č.7 „Které z forem náhradní rodinné péče byste dal/a přednost?“ Ostatní tuto otázku nezodpovídali. K možnosti adopce se na ZSF vyjádřilo 50% a na ZF 12%. Variantu b) pěstounskou péči by nikdo nevyužil. Dále se studentky domnívají, že osvojení i pěstounskou péči by vyzkoušely ve 20%. Studenti tuto možnost nezaškrtili. Poslední varianta d) ještě jsem se touto problematikou nezabýval/a je zodpovězena ve 12% na ZSF a v 6% na ZF.

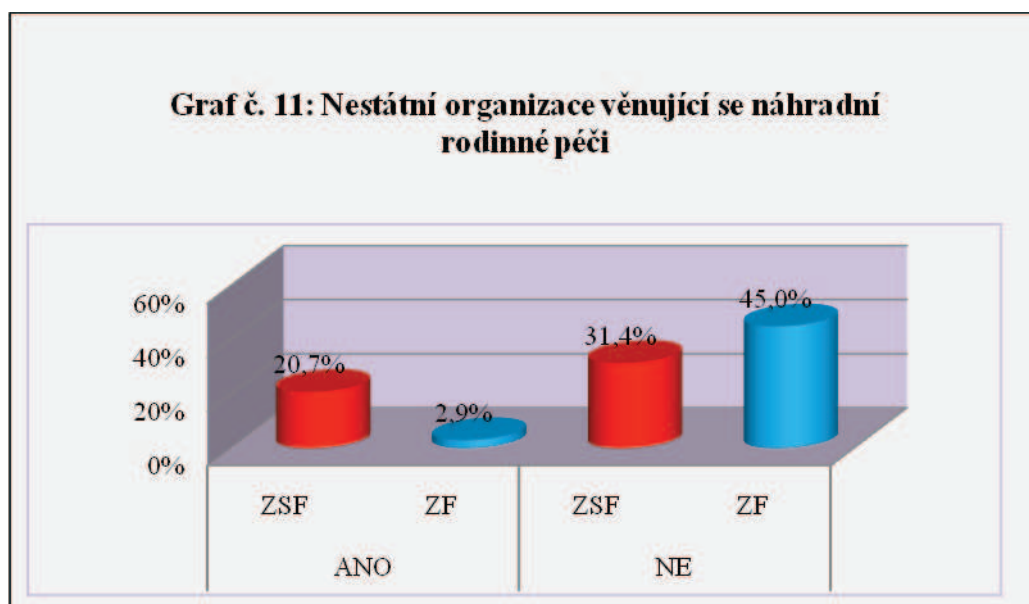
Zdroj: vlastní výzkum

U otázky č. 8: „Na jaký úřad byste se obrátil/a, pokud byste uvažoval/a o využití některé z forem náhradní rodinné péče“ bylo dáno pět možností. Variantu obecní úřad zvolilo na ZSF 2,9%, na ZF zmíněnou možnost neoznačili. Na obecní úřad obce s rozšířenou působností by se obrátilo 24,3% studentek a 7,9% studentů. Bod c) krajský úřad zaškrtnulo 8,6% studentek a 13,6% studentů. Úřad práce nezvolil nikdo. Poslední možnost nevím označilo 16,4 na ZSF a 26,4% na ZF.

Zdroj: vlastní výzkum

V další otázce: „Znáte nějakou nestátní organizaci (fond, sdružení, asociaci,..), která se věnuje náhradní rodinné péči?“ bylo dosaženo u studentek 20,7% a u studentů 2,9%. Žádnou organizaci neznají v 31,4% na ZSF a v 45% na ZF.

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č. 4 navazuje na předcházející graf, kde jsou poznamenány typy organizací, které byly v dotazníku zmíněny. U studentek ZSF byl zaznamenán Fond ohrožených dětí – program Klokánek v 36,4%, SOS vesničky v 15,2% a Nadace Terezy Maxové v 9,1%. Stejného čísla dosáhly organizace Asociace náhradních rodin v ČR, Středisko náhradní rodinné péče a Mateřská naděje, tj. 6,1%. Po 3% získaly Adoptce na dálku a Adoptce na dálku na JCU. Studenti ZF uvedli dvě organizace: Fond ohrožených dětí – program Klokánek v 9,1% a Nadaci Terezy Maxové ve 3%. Počet uvedených organizací dosáhl četnosti 97,1%.

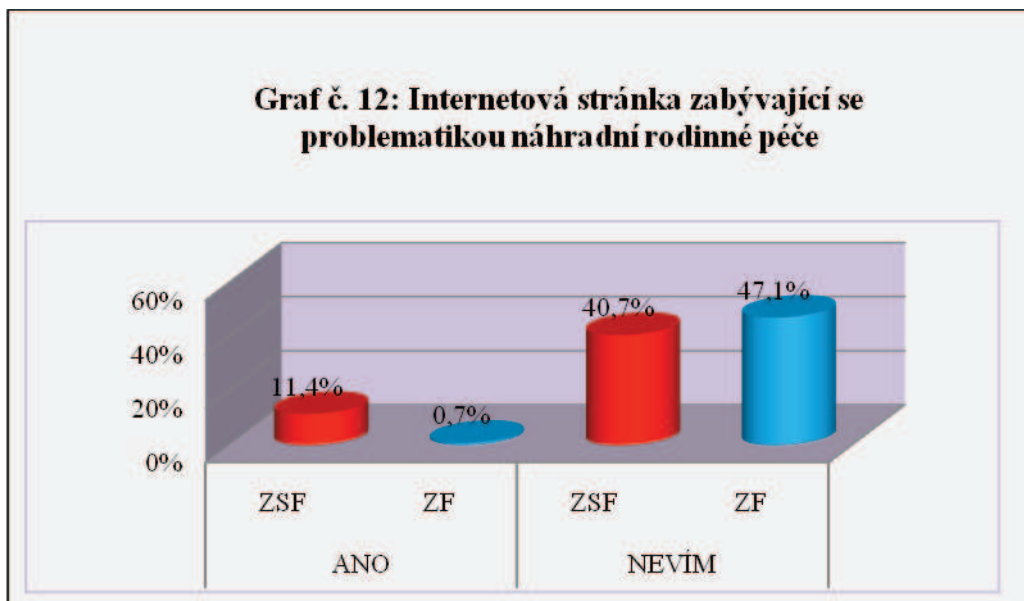
Tabulka č. 4 Nestátní organizace věnující se náhradní rodinné péči

Název nestátní organizace:	ZSF – studentky		ZF – studenti	
SOS vesničky	5	15,2%	0	0%
Nadace Terezy Maxové	3	9,1%	1	3,0%
FOD – Klokánek	12	36,4%	3	9,1%
Adopce na dálku	1	3,0%	0	0%
Asociace náhradních rodin v ČR	2	6,1%	0	0%
Adopce na dálku na JCU	1	3,0%	0	0%
Středisko NRP	2	6,1%	0	0%
Mateřská naděje	2	6,1%	0	0%
Celkem	28	85,0%	4	12,1%

Zdroj: vlastní výzkum

Jinou organizací, kterou studentka uvedla, je Klub naděje (3%).

Desátá otázka obsahuje tři problematiky, které jsou postupně zaznamenány do tří následujících grafů. Táže se: „Víte o nějaké internetové stránce, knížce či filmu, které se dotýkají problematiky náhradní rodinné péče“? Internetovou stránku znají studentky v 11,4%, studenti v 0,7%. Žádnou webovou adresu týkající se zmíněné problematiky neznají na ZSF v 40,7% a na ZF v 47,1%

Zdroj: vlastní výzkum

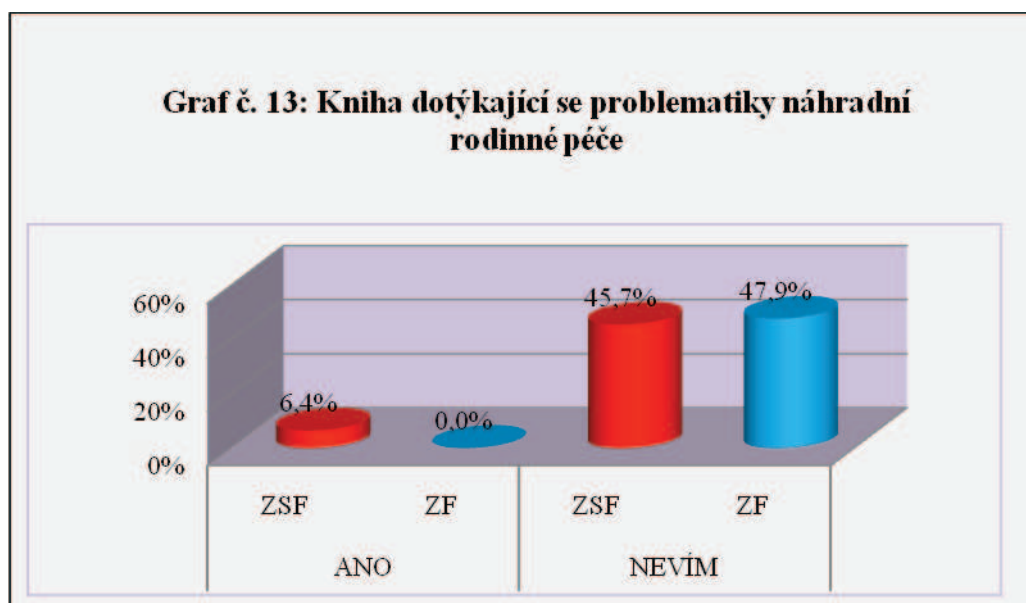
Ke grafu č. 12 je přiložena tabulka č. 5, kde jsou poznamenány webové stránky, které se týkají problematiky náhradní rodinné péče. Studentky ZSF zmínily stránku adopce.com v 29,4%, fod.cz v 23,5% a v 11,8% nahradnirodina.cz. a materska-nadeje.cz. Jedenkrát jsou zmíněny: ddcv.cz – Dětský domov Chomutov, kraj-jihocesky.cz a charitacb.cz – charita v Českých Budějovicích a dosahují tedy 5,9%. Studenti na ZF zmínili adopce.com v 5,9%.

Tabulka č. 5 Internetová stránka věnující se náhradní rodinné péči

Název internetové stránky:	ZSF – studentky		ZF – studenti	
	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)
ddcv.cz (DD Chomutov)	1	5,9%	0	0%
kraj-jihocesky.cz	1	5,9%	0	0%
charitacb.cz	1	5,9%	0	0%
adopce.com	5	29,4%	1	5,9%
fod.cz	4	23,5%	0	0%
nahradnirodina.cz	2	11,8%	0	0%
materska-nadeje.cz	2	11,8%	0	0%
Celkem	16	94,2%	1	5,9%

Zdroj: vlastní výzkum

Další část desáté otázky je zaměřena na problematiku knih a náhradní rodinné péče. U studentek bylo zaznamenáno dílo v 6,4% a u studentů žádné. Žádný svazek k této oblasti neznají na ZSF v 45,7% a na ZF v 47,9%.

Zdroj: vlastní výzkum

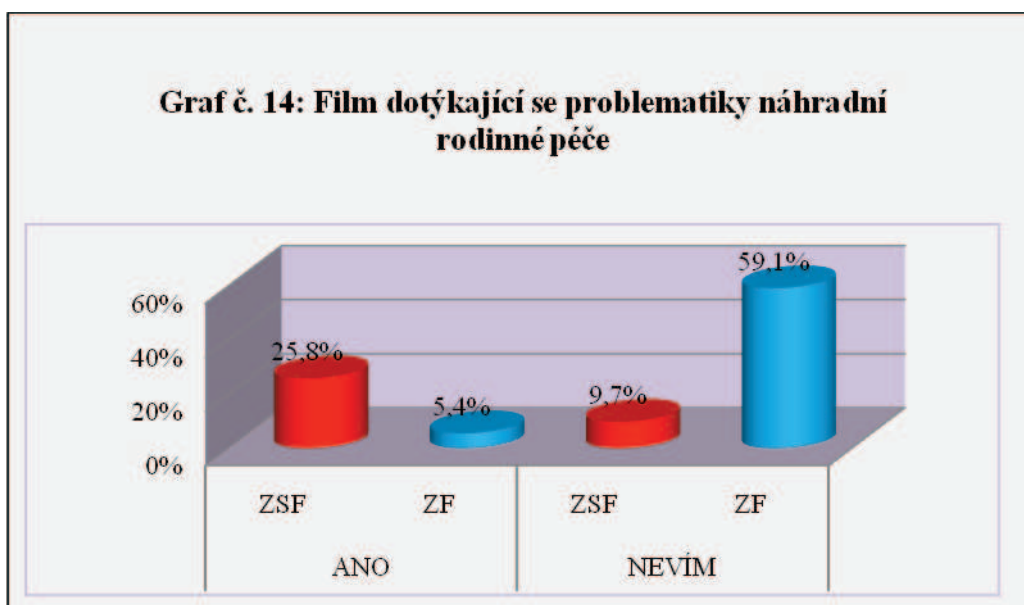
Knihy, které studentky uvedly, jsou podrobněji rozepsány v tabulce č.6. 50% dosáhlo dílo od Terezy Boučkové – Rok kohouta. Dvakrát je uvedena kniha od prof. Zdeňka Matějčka – Náhradní rodinná péče, tj. 20%. Po 10% získala díla od M. Bergerové a M.E. Strauba – Malá sestra, J. Wilsonové – Holka z popelnice a od Z. Gabriela - Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči. Studenti ZF neuvedli knihu žádnou.

Tabulka č. 6 Kniha věnující se náhradní rodinné péči

Název knihy	ZSF – studentky		ZF – studenti	
	počet	podíl (%)	počet	podíl (%)
T. Boučková – Rok kohouta	5	50%	0	0%
M. Berger, M. E. Straub – Malá sestra	1	10%	0	0%
J. Wilsonová – Holka z popelnice	1	10%	0	0%
Z. Matějček – NRP	2	20%	0	0%
Z. Gabriel – Psychologické poradenství v NRP	1	10%	0	0%
Celkem	10	100%	0	0%

Zdroj: vlastní výzkum

Poslední část otázky je zaměřena na filmy vztahující se k tématu náhradní rodinné péče. Na ZSF se vyjádřilo kladně k filmům v 25,8% případů, na ZF v 5,4%. Žádný film neznali k této problematice studentky v 9,7% a studenti v 59,1%.

Zdroj: vlastní výzkum

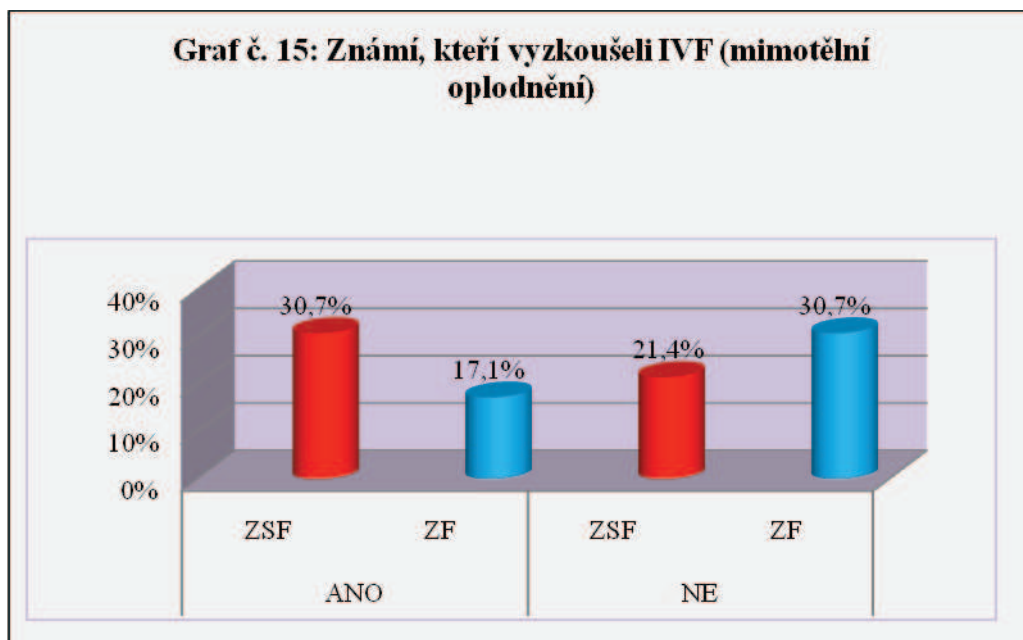
Filmy, které byly v dotaznících zmíněny, jsou přehledně uvedeny v tabulce č. 7. Studentky si vzpomněly na film Kolja, tj. 35,7% a na film Smradi v 28,6%. Byl zmíněn i dětský snímek Indiáni z Větrova v 7,1%. 3,6% získaly filmy Pravidla moštárny, Mamas & Papas, Útěky domů a seriál Ulice. Studenti na ZF uvedli film Kolja v 10,7% a film Smradi v 3,6%.

Tabulka č. 7 Film věnující se náhradní rodinné péči

Název filmu:	ZSF – studentky		ZF – studenti	
	počet	procento	počet	procento
Smradi	8	28,6%	1	3,6%
Indiáni z Větrova	2	7,1%	0	0%
Kolja	10	35,7%	3	10,7%
Pravidla moštárny	1	3,6%	0	0%
Mamas & Papas	1	3,6%	0	0%
Útěky domů	1	3,6%	0	0%
seriál: Ulice	1	3,6%	0	0%
Celkem	24	85,7%	4	14,3%

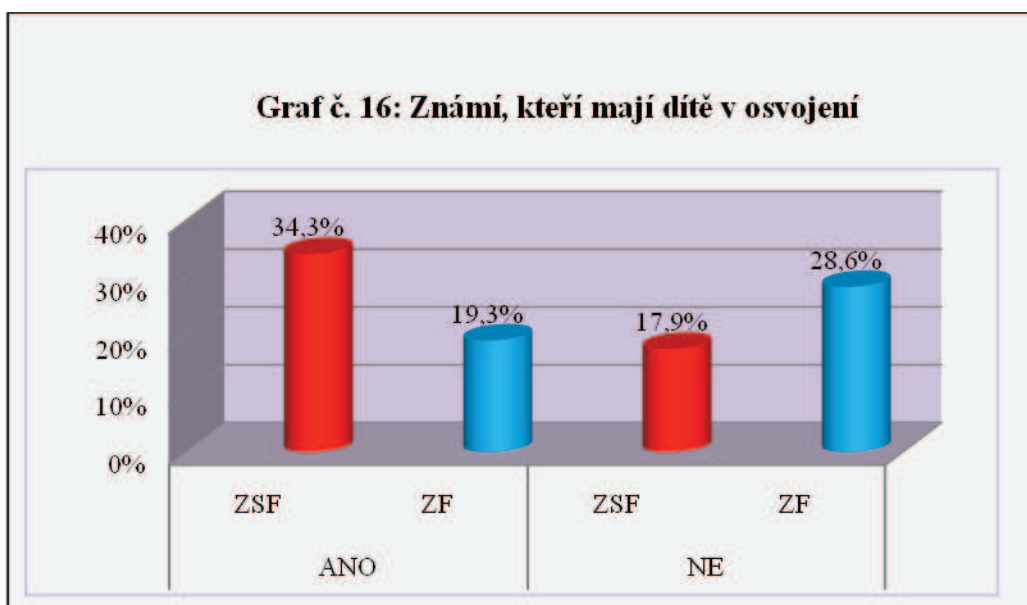
Zdroj: vlastní výzkum

Na jedenáctou otázku: „Znáte ve svém okolí někoho, kdo vyzkoušel IVF (mimotělní oplodnění)?“ odpovědělo kladně 30,7% studentek a 17,1% studentů. Nikoho ze svého prostředí neznají na ZSF v 21,4% případů a v 30,7% případů na ZF.

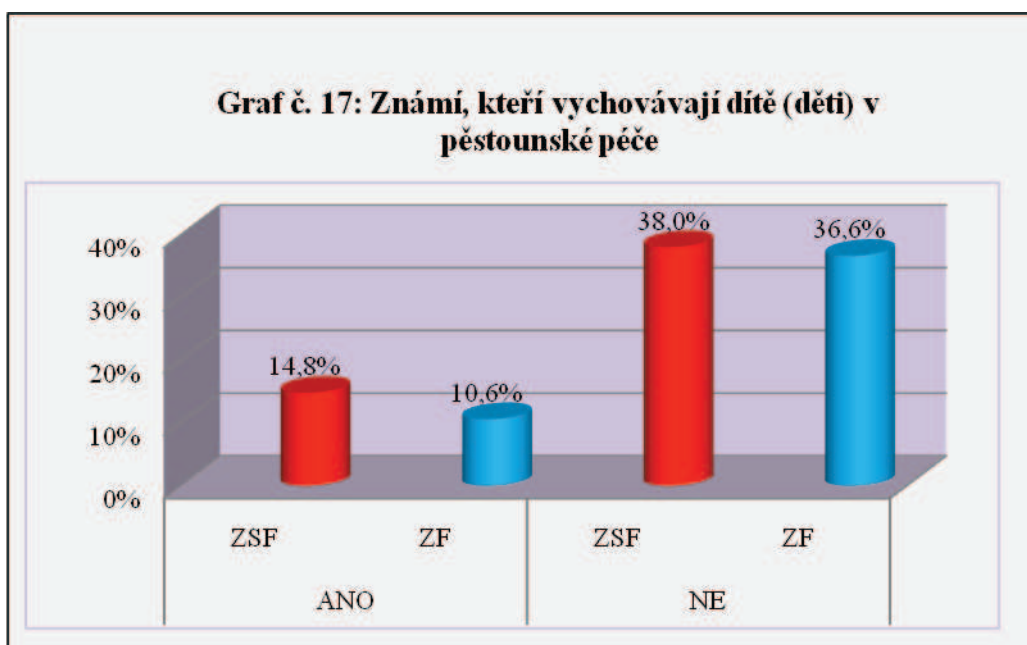
Zdroj: vlastní výzkum

Další otázka zněla: „Znáte ve svém okolí někoho, kdo má dítě v osvojení?“ Ženy uvedly kladnou odpověď v 34,3% a muži v 19,3%. S osvojením se u svých známých nesetkali na ZSF v 17,9% a na ZF v 28,6%.

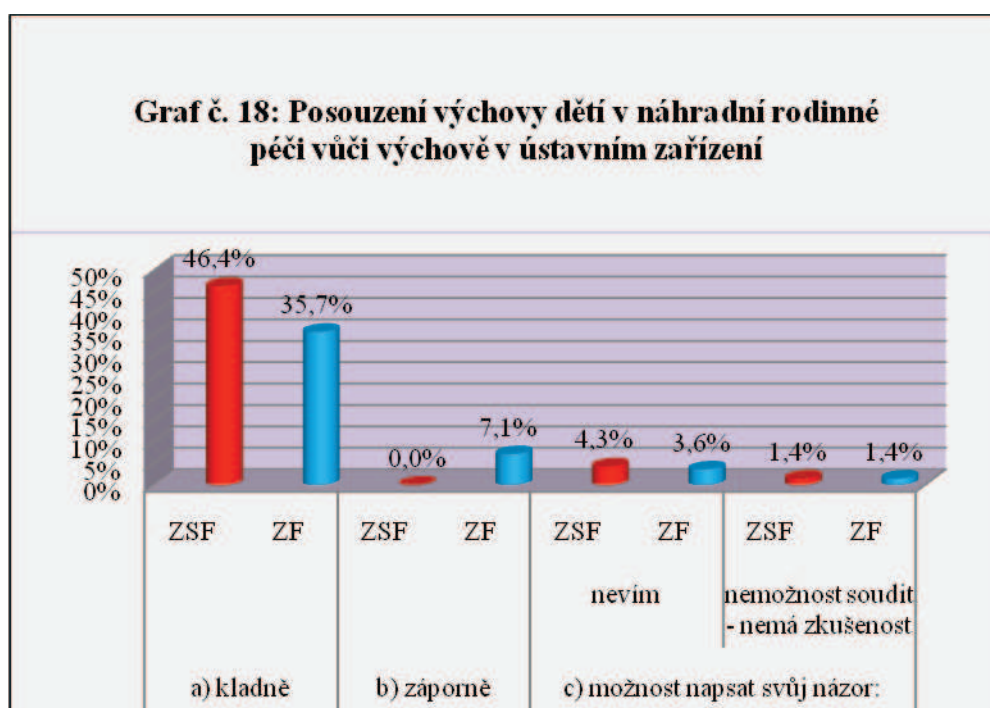
Zdroj: vlastní výzkum

Předposlední otázka se táže: „Víte o někom, kdo vychovává dítě v pěstounské péči?“ V 14,8% u žen a v 10,6% u mužů bylo zodpovězeno ano. Nikoho ve svém okolí neznají studentky v 38% a studenti v 36,6%.

Zdroj: vlastní výzkum

Poslední otázka obsahuje: „Jak byste posoudil/a výchovu dětí v náhradní rodinné péči vůči výchově v ústavním zařízení?“ Pozitivní pohled mají studentky v 46,4% a studenti v 35,7%. Zápornou odpověď jsem na ZSF nezaznamenala a na druhé fakultě byl její výskyt v 7,1%. Třetí varianta odpovědi dává možnost vyjádření vlastního názoru. Zde 4,3% studentek a 3,6% studentů napsalo nevím a po 1,4% byla jak na ZSF, tak i na ZF uvedena možnost nelze soudit z důvodu žádné zkušenosti.

Zdroj: Vlastní výzkum

5 DISKUSE

Ve výzkumné části jsem se zaměřila na zmapování povědomí studentů zemědělské a studentek zdravotně sociální fakulty o náhradní rodinné péči. Dále jsem chtěla zjistit možné rozdíly ve vědomostech o dané problematice mezi studenty jednotlivých fakult. Prověřovala jsem dva výzkumné soubory. První soubor byl tvořen studenty ze ZF a druhý soubor studentkami ze ZSF navštěvující prezenční i kombinovanou formu studia v akademickém roce 2010/2011.

Oba výzkumné soubory byly rozděleny do tří věkových kategorií: od 19 do 26 let, kde bylo největší zastoupení, tedy 47,1% ze ZSF a 43,6% ze ZF. Druhá kategorie byla vymezena lety 27 – 34, která byla reprezentována 2,9% studentek ze ZSF a 2,1% studentů ze ZF, poslední skupinu nad 35 let tvořilo 2,1% studentek a stejný počet studentů.

Z druhé otázky: „*Věděl/a byste, co je náhradní rodinná péče?*“ mohu testovat hypotézu, kterou budu dále ověřovat v dalších čtyřech otázkách. Kladnou odpověď uvedlo na ZSF 48,6% a na ZF 32,9%, záporná odpověď byla zaznamenána u 3,6% studentek a u 17,9% studentů. Z toho je patrné, že hypotéza stanovující větší povědomí o náhradní rodinné péči u studentek než u studentů je potvrzena.

Jedná se však spíše o povědomí NRP s některými nepřesnostmi. Studentky byly přesněji informovány a spíše se snažily o vlastní definice. U studentů se ve větší míře objevovaly formy NRP (21,8%, u studentek – 7,3%). Častěji jsem také u studentů zaznamenala variantu, kdy označili odpověď, ale definici neuvodili. Neúplně vyplněné dotazníky jsem z výzkumného souboru vyřadila.

Ke správným odpovědím jsem zařadila definice ve stylu: nevychovávat je biologičtí rodiče (20% na ZSF a 8,2% na ZF), jedná se o péči o děti, o které se nechtěli nebo nemohou biologičtí rodiče starat (studentky - 14,5%, studenti – 2,7%), na výchově se podílí stát, péče je zakotvena v legislativě (ženy - 4,5%, muži – 0%), výchova nebiologickými rodiči nebo příbuznými (respondenti – 0,9%).

K málo upřesněným odpovědím jsem zařadila: výchova mimo rodinu (6,4% na ZSF, 2,7% na ZF), péče poskytována náhradní rodinou (studentky - 7,3%, studenti – 1,8%) a dítě nemá rodiče a jde do náhradní rodiny (respondentky - 1,8%). I když by tyto odpovědi měly být dále rozvinuty, ke správným odpovědím jsem je zařadila.

V konfrontaci s diplomovou prací s názvem *Postoj veřejnosti k náhradní rodinné péči* se shodují se znalostmi vysokoškoláků, které také nejsou úplné. Je zde patrný i menší zájem a informovanost mužů než žen (31).

Je tedy možné soudit, že studium nemá až takový vliv na informovanost o NRP jako spíše pohlaví. To může být dáno i humánnějším založením žen a technickým zaměřením mužů.

Na otázku „*Znáte nějaké formy náhradní rodinné péče?*“ byly získány u studentek ZSF odpověď „ano“ v 48,2% a „ne“ v 4,3%. Je zajímavé, že vyšší zastoupení získala pěstounská péče (24,6%) než adopce (23,4%), i když je rozdíl nepatrný. U studentů ze ZF byla kladná odpověď zastoupena menším počtem - 32,6%, zápornou odpověď zvolilo 14,9%. Adopci uvedlo 15,3% a pěstounskou péči 14,9%, je zde také malý rozdíl, ale v opačném poměru.

Ze statistických údajů je známo, že vyšší zastoupení zprostředkování má adopce než pěstounská péče. Osvojených dětí v roce 2004 bylo 1 297, z toho 1 154krát osvojení zvolili formu nezrušitelnou a jen ve 143 případech zrušitelnou. Ve stejném roce bylo svěřeno do pěstounské péče 1 089 dětí. Z předcházejících let je vidět, že zájem o obě formy se pohybuje v podobných počtech, i když jsou patrné i nepravidelné výkyvy (48).

Menší procento zastoupení je u formy poručenství, tj. 8,5%, které napsaly jen respondentky na ZSF. Čtyři studentky, tj. 1,6% si vzpomněly na SOS vesničky, jež ale řadíme pod typ skupinové pěstounské péče a neměly by tu být tedy zastoupeny zvlášť. Ale je patrné, že vědí, že SOS vesničky k náhradní rodinné péči patří, mají tedy širší povědomí o této problematice.

Dvě studentky (0,8%) si vzpomněly na hodně neznámé formy. Jedná se o svěřením dítěte do péče jiné fyzické osoby než rodiče, u které se navrhuje úprava. Svěřením dítěte do péče jiné fyzické osoby než rodiče bude ze zákona o rodině vypuštěno bez náhrady a

zůstane ponechána pouze úprava pěstounství. Do budoucna neexistuje odůvodněná potřeba, aby zůstávaly zachovány instituty svěřeni dítěte do péče jiné fyzické osoby a institut pěstounské péče (7).

Druhé zmíněné formě se říká hostitelská péče, kdy se dítěti z ústavního zařízení jen po písemném souhlasu obecního úřadu obce s rozšířenou působností může dovolit pobyt u rodičů, popřípadě jiných fyzických osob, a to nejvýše na 14 kalendářních dnů při jednom pobytu (51).

Za nepřesnou odpověď bych označila rodinné příbuzné v 0,4%, kterou uvedly jen studentky. Rodinnými příbuznými měly studentky asi na mysli pěstounskou péči, kdy jsou děti svěřovány často prarodičům nebo jiným rodinným příslušníkům.

Špatné odpovědi jsem zaznamenala v 8,5%. Studentky napsaly opatrovnictví v 7,3%. Oba výzkumné vzorky uvedly v 1,2% i ústavní výchovu, která zahrnuje zařízení jako např. dětský domov, kojenecký ústav, výchovný ústav apod.

Hypotéza, která uvádí, že studentky ZSF mají větší znalosti o náhradní rodinné péči než studenti ZF, se v této otázce potvrdila. Studentky uvedly větší počet a různost forem, třebaže se i u nich projeví chyby. Lze zobecnit, že jejich znalosti jsou rozmanitější než u studentů ze ZF.

Čtvrtá otázka: „*Zamýšlel/a jste se nad tím, zda chcete mít v budoucnu dítě?*“ převažovala v kladných odpovědích (na ZSF 48,6% a na ZF 30%). Negativní odpověď u žen nebyla zaznamenána a muži se budoucností s dětmi ještě nezabývali v 15%. Na další otázku „*Zamýšlel/a jste se někdy v minulosti v obecné rovině otázkou neplodnosti?*“ odpovědělo ano 40% studentek a 16% studentů. Negativní odpověď je zaznamenána u 12% na ZSF a u 32% na ZF. Domnívám se, že tyto rozdíly jsou patrné z důvodu tradičního rozdělení společnosti, kdy ženy mají roli vychovatelky v rodině. Zajímají se tedy o budoucnost rodiny více než muži.

U šesté otázky: „*Jak byste řešil/a neplodnost, pokud by se týkala vaší osoby?*“ nejčastěji respondentky zvolily možnost využití některé z forem NRP (29,3%). Studenti si nejčastěji vybrali možnost nevím (20%), což opět dokazuje, že se problematikou

budoucí rodiny ještě příliš nezabývali. Také ostatní možnosti jako zůstat bezdětný a volba profesní kariéry se u nich vyskytly ve větším množství než u žen. Domnívám se, že u studentek se uplatňuje mateřský pud, který vyvolává povinnost založit rodinu, proto je u nich ve větší míře zvolena možnost b) využití některé z forem NRP nebo mimotělní oplodnění (11,4%). Jedná se ale spíše o hypotetickou otázku. Domnívám se, že rozdílných výsledků by bylo dosaženo, pokud by se jednalo o reálnou skutečnost a osoba by se musela rozhodnout, jak bude řešit svoji neplodnost. Toto ale moje bakalářská práce nezkoumala.

Respondenti, kteří zaškrtili v předcházející otázce možnost b), vyplnili poté i otázku č.7 „*Které z forem náhradní rodinné péče byste dal/a přednost?*“ Zde je patrná převaha využití adopce (na ZSF 50%, na ZF 12%) nad pěstounskou péčí, kterou by nevyužil z oslovených respondentů nikdo. Studentky poté ještě zvolily možnost osvojení a pěstounské péče v 20%. Z počtu žadatelů o adopci a pěstounskou péči je zjevný rozdíl mezi počty využití těchto forem. Počet žadatelů o osvojení v roce 2006 byl 2 341 a u pěstounské péče ve stejném roce 682 (48). Poslední varianta d) ještě jsem se touto problematikou nezabýval/a je zodpovězena ve 12% na ZSF a v 6% na ZF.

Osmá otázka „*Na jaký úřad byste se obrátil/a, pokud byste uvažoval/a o využití některé z forem náhradní rodinné péče*“ obsahovala pět možností. Správnou odpověď, kdy se mají zájemci obrátit na obecní úřad obce s rozšířenou působností, (51) zodpovědělo 24,3% studentek a 7,9% studentů. Chybnou odpověď zvolilo 11,5% na ZSF a 13,6% na ZF. Možnost nevím si vybralo 16,4% studentek a 26,4% studentů. Z toho vyplývá, že studentky by si lépe poradily, pokud by chtěly zprostředkovat některou z forem NRP.

U další otázky je také zřejmé větší povědomí u studentek, které zaškrtnuly odpověď ano v 20,7%, studenti znali kladnou odpověď pouze v 2,9%. Otázka zní: „*Znáte nějakou nestátní organizaci (fond, sdružení, asociaci,..), která se věnuje náhradní rodinné péči?*“

Nejvíce je s touto problematikou spojován Fond ohrožených dětí a jejich projekt Klokánek. Jeho cílem je poskytnout dětem místo ústavní výchovy přechodnou rodinnou péči na dobu, dokud se nemohou vrátit zpět do své rodiny, nebo dokud pro ně není nalezena trvalá náhradní rodinná péče (17). Také na SOS vesničky si vzpomnělo pět studentek (tj. 15,2%).

V r. 1997 byla vydána výzkumná práce, v níž autoři sledovali třicet dva let vývoj 60 dětí, které od útlého dětství vyrůstaly v ústavní výchově, srovnávali tyto děti s dětmi vyrůstajícími v individuální pěstounské péči, SOS dětských vesničkách a ve vlastní rodině. Děti z dětských domovů vykazují ve středním věku nízkou společenskou kompetenci a jsou častěji „neschopny citové odezvy“. U dětí z individuální PP a SOS vesniček nebyly objeveny podstatné rozdíly. Pouze u mužů z SOS vesniček byla zjištěna vysoká míra kriminality oproti mužům z individuální PP. Z toho je patrné, že projekt Klokánek je pro děti velmi užitečný z toho důvodu, že je zde nabídnuta pomoc rodině a zabezpečena přechodná rodinná péče. Dítě se proto nemusí dostat do ústavního zařízení (50).

Organizaci Mateřskou naději uvedly dvě studentky, tj. 6,1%. Jedná se ale o nadaci, která pomáhá ženám, jež se snaží otěhotnět.(6) Přiřadila jsem ji ke správným odpovědím z toho důvodu, že se jedná o častý faktor, proč si páry žádají o zprostředkování adopce. U pěstounské péče jde většinou o touhu mít více dětí, pomáhat těm, kteří to nejvíce potřebují nebo projevení „vděčnosti“ za osobní osudové štěstí apod (23).

Žádnou organizaci neznají studentky v 31,4% a studenti v 45%. Nesprávných odpovědí jsem zaznamenala 3%. Klub naděje uvedla jedna studentka, jedná se ale o Asociaci rodičů a přátel zdravotně postižených dětí v ČR.

Hypotéza se u této otázky také potvrdila. Je patrné, že studentky znají více organizací než studenti, i když se objevily i špatné odpovědi.

Desátá otázka v dotazníku zní: „*Víte o nějaké internetové stránce, knížce či filmu, které se dotýkají problematiky náhradní rodinné péče?*“ Tento dotaz je v pořadí čtvrtý, který se vztahuje k stanovené hypotéze. Zmíněnou předcházející otázku, jež se vztahuje

k vědomostem o organizacích v oblasti NRP, jsem zařadila do dotazníku, protože je z odpovědí patrné, jak tuto problematiku člověk zná a do jaké míry se o ni zajímá.

V dotazníku odpovědělo 47,1% studentů a 40,7% studentek, že o žádné webové stránce neví. Z toho lze soudit, že internetové stránky nejsou mezi studenty tak známy. Webovou adresu uvedli jen v 11,4% na ZSF a v 0,7% na ZF. S hypotézou, že studentky mají větší znalosti než studenti, se otázka týkající se webových adres shoduje.

Stránky, které studenti uvedli, byly nejčastěji adopce.com. Ženy na ZSF je uvádějí v 29,4% a muži na ZF v 5,9%. Studenti již jinou stránku neznají. U studentek se objevil také Fond ohrožených dětí, který má svoji webovou adresu fod.cz v 23,5%. Ostatní adresy byly zmíněny v menším počtu. Nadaci Mateřská naděje, jež má svoji webovou stránku: materska-nadeje.cz, zmínily dvě studentky (11,8%). Jak jsem již uvedla, jedná se o organizaci, která si klade za cíl pomoci všem ženám marně usilujícím o prožitek mateřského štěstí (6).

Desátá otázka se vztahovala i ke spojitosti knihy a náhradní rodinné péče. Uvádí se, že knižní četba je od poloviny 90. let na ústupu. Do popředí se dostává elektronická četba, sledování filmů na DVD přehrávačích, počítačích apod. V knihovnách a v knihkupectví tak ubývají počty studentů a jiných zájemců o spisy. Nové technologie a nejvíce počítače nahrazují četbu knih (40).

Také v odpovědích na mou otázku se projevil menší zájem o knihy než o filmy. Na knihy vztahující se k problematice NRP odpovědělo nevím celkem 93,6% respondentů (studenti 47,9% a studentky 45,7%) a na filmy vztahující se ke stejné oblasti 68,8% zúčastněných (studenti 59,1% a studentky 9,7%). Domnívám se, že větší zálibou u studentů je sledování filmů než četba, ale toto moje bakalářská práce nezkoumá.

Hypotéza, že studentky čtou více než studenti, byla potvrzena. Na Zdravotně sociální fakultě napsaly studentky dílo v 6,4% a studenti Zemědělské fakulty však neuvedli knihu žádnou. Studentky znají film v 25,8% a studenti v 5,4%.

Jako zajímavost uvádím nejčastější volbu - knihu Rok kohouta od Terezy Boučkové. Toto dílo vychází z vlastní zkušenosti samotné autorky, která adoptovala dva syny, s nimiž měla velké výchovné problémy. Také na profesora Zdeňka Matějčka si studentky vzpomněly. Nejčastějšími filmy byly Kolja (35,7%) a Smradi (28,6%).

Jedenáctá otázka zní: „*Znáte ve svém okolí někoho, kdo vyzkoušel IVF (mimotělní oplodnění)?*“ a byla zaměřena na zjištění rozšířenosti mimotělního oplodnění. Z výsledků kliniky, která zveřejňuje výsledky od roku 2002 do roku 2010, je vidět stále se zvyšující počet využití IVF. Patrné jsou i nové techniky léčebných postupů (16).

Z mého výzkumu vyplynulo, že studentky někoho ze svého okolí znají v 30,7% a studenti v 17,1%. O nikom nevědí na ZSF v 21,4% případů a v 30,7% případů na ZF. Domnívám se tedy, že mimotělní oplodnění již není chápáno jako tajemství, za něž by se musely páry stydět. Ale je přirozeně přijímáno jako možná léčebná metoda, která jedincům může splnit sen mít vlastní dítě.

Další dvě otázky zní: „*Znáte ve svém okolí někoho, kdo má dítě v osvojení?*“ a „*Víte o někom, kdo vychovává dítě v pěstounské péči?*“ Respondentky v prvním případě někoho znají v 34,3% a respondenti v 19,3%. S osvojením se nesetkaly studentky na ZSF v 17,9%, na ZF to bylo v 28,6%. Pěstounská péče se vyskytla v 14,8% u žen a v 10,6% u mužů. Nikoho ve svém okolí nemají na ZSF v 38% a na ZF v 36,6%. V případě konfrontace je znatelný rozdíl, kdy je více rozšířena adopce než pěstounská péče. Výsledky se mi tedy shodují se statistickými údaji. Adoptovaných dětí bylo v roce 2004 1 297 a do pěstounské péče ve stejném roce bylo svěřeno 1 089 dětí (48).

Poslední otázka obsahuje: „Jak byste posoudil/a výchovu dětí v náhradní rodinné péči vůči výchově v ústavním zařízení?“ Pozitivní pohled mají studentky v 46,4% a studenti v 35,7%. Zápornou odpověď jsem na ZSF nezaznamenala a na druhé fakultě byl její výskyt v 7,1%. Třetí varianta odpovědi dává možnost vyjádření vlastního názoru. Zde 4,3% studentek a 3,6% studentů napsalo nevíم a po 1,4% byla jak na ZSF, tak i na ZF uvedena možnost nelze soudit z důvodu žádné zkušenosti.

Ve všech otázkách, které se vztahují k povědomí náhradní rodinné péče, byla hypotéza potvrzena. Je tedy možné říci, že studentky zdravotně sociální fakulty mají větší

znalosti o náhradní rodinné péči než studenti zemědělské fakulty. Otázkou ale zůstává, zda jsou tyto rozdíly patrné i v dalších věkových skupinách.

6 ZÁVĚR

Cílem práce bylo zmapovat povědomí studentů Zemědělské a studentek Zdravotně sociální fakulty o náhradní rodinné péči a dále zjistit možné rozdíly ve vědomostech o dané problematice mezi studenty jednotlivých fakult. Ke sběru empirických dat byl využit kvantitativní výzkum, a to metoda dotazování, technika sběru dotazníků. Dotazník se skládal ze čtrnácti otázek. K výběru výzkumného souboru byla použita technika snowball. Celkem bylo rozdáno 200 dotazníků. První výzkumný soubor byl tvořen 67 studenty prezenčního i kombinovaného studia ze Zemědělské fakulty, druhý výzkumný soubor se skládal ze 73 studentek také prezenčního a kombinovaného typu studia Zdravotně sociální fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích v akademickém roce 2010/2011. Návratnost dotazníků byla ze Zemědělské fakulty 67% a ze Zdravotně sociální fakulty 73%.

Byla stanovena hypotéza: „*Studentky zdravotně sociální fakulty mají větší znalosti o náhradní rodinné péči než studenti zemědělské fakulty,*“ která byla potvrzena.

Na základě dotazníkového šetření jsem zjistila, že studentky se více zajímají o problematiku NRP, i když jsou i u nich patrné nepřesnosti. V dalších otázkách vztahujících se k hypotéze jsem se tázala, zda vědí o nějaké organizaci, knize, internetové stránce či filmu s problematikou vztahující se k náhradní rodinné péči. Zde opět převládaly větší znalosti u žen. Domnívám se, že k uvedeným výsledkům jsem dospěla i z toho důvodu, že ženy více uvažují o problémech spojených se založením rodiny. Myslím si, že muži tyto informace nevyhledávají, neboť si neplodnost nepřipouštějí.

Při zjištění neplodnosti se partneři nebo manželé často informují o možnostech náhradní rodinné péče. I proto jsem položila tři otázky, které se týkaly četnosti náhradní rodinné péče v okolí studentů a zájmu o IVF. Z výzkumu vyplynulo, že studentky znají ve svém okolí někoho, kdo má v péči adoptované dítě v 34,3% a studenti v 19,3%. Domnívám se tedy, že téma již není tak tabuizované, jelikož i mladí lidé znají hodně osob, kteří mají v péči adoptované dítě či děti. Z médiích ale často slycháváme, že je

Česká republika kritizována, že má mnoho dětí v ústavních zařízeních. V menší míře respondenti vědí o partnerech, kteří mají zkušenost s metodou mimotělního oplodnění. Studentky někoho znají v 30,7% a studenti v 21,4%. Domnívám se tedy, že léčebná metoda mimotělního oplodnění již vstoupila do povědomí společnosti. S narůstající neplodností se páry častěji obrací na lékařskou pomoc, čímž se zvyšuje počet asistovaných reprodukcí. Pěstounská péče se ve společnosti vyskytuje v menší míře. Studenti znají ve své blízkosti osoby, kteří vychovávají děti v pěstounské péči v 10,6% a studentky v 14,8%. Menší počet je pravděpodobně ovlivněn tím, že dítě nemá zcela stejná práva a povinnosti, jako kdyby se v rodině narodilo. Většina párů touží po vlastním biologickém dítěti, a pokud ho mít nemohou, využívají častěji možnost adopce.

Na závěr bych se pokusila nastínit řešení, které by přispělo k vyšší informovanosti mezi studenty. Navrhovala bych přednášky, různé besedy a konference o náhradní rodinné péči. Interakční metodou by mohla být beseda sociálního pracovníka o náhradní rodinné péči. Přínosem by byla přítomnost osoby, která využila některou z forem NRP.

Tato práce by mohla být podkladem pro další zpracování postojů např. studentů středních škol, seniorů nebo veřejnosti z různých krajů či zemí. Zajímavými výsledky by byly rozdílné pohledy žáků ze základní školy, kteří vyrůstají v ústavních zařízeních, a žáků vyrůstajících v rodinách. Bakalářskou práci by mohli využít také zájemci o zprostředkování náhradní rodinné péče, a to k získání potřebných informací o průběhu zprostředkování.

Postoje a informovanost o náhradní rodinné péči jsou ve společnosti natolik rozdílné, že bych se tomuto tématu nadále ráda věnovala ve své diplomové práci.

7 KLÍČOVÁ SLOVA

Náhradní rodinná péče

Nepłodnost

Osvojení (adopce)

Pěstounská péče

Rodina

8 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

1. BACHÁROVÁ, G. Když čáp nechce přiletět. *Děti a my*. 2010, 40, 3, s. 10-13. Dostupný také z WWW: <www.portal.cz/dm>. ISSN 0323-1879.
2. BOŤOVÁ, A. a kol. *Náhradní rodinná péče a transformace systému péče o ohrožené děti České republiky*. 1. vyd. Brno. Triada, 2008. 68 s. ISBN 978-80-254-3353-9.
3. BUBLEOVÁ, V., BENEŠOVÁ, L. *Hledáme nové rodiče*. 2. vyd. Praha: Středisko náhradní rodinné péče. 2001. 24 s.
4. COLOROSOVÁ, B. *Krizové situace v rodině*. 1. vyd. Praha: Ikar. 2008. 239 s. ISBN 978-80-249-1027-7.
5. DISMAN, M., *Jak se vyrábí sociologická znalost*. 3.vyd. Praha: Karolinum, 2006. 374 s. ISBN 80-246-0139-7.
6. DOMORÁZKOVÁ, E. *Nadace mateřská naděje*. [online]. 1. verze. Praha: Nadace mateřská naděje, 2003. [cit. 2010-4-14]. Dostupné z: <<http://www.materska-nadeje.cz/>>.
7. *Důvodová zpráva, kterou se mění zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů a některé další související zákony*. Praha: MPSV, 2011.
8. GABRIEL, Z., NOVÁK, T. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. Ilustrovala Jana Grohová. 1. vyd. Praha: Grada. 2008. 144 s. ISBN 978-80-247-1788-3.
9. HENDL, J., *Kvantitativní výzkum. Základní kapitoly a aplikace*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. 408 s. ISBN 80-7367-040-2.
10. HERTZ, R. *Single by Chance, Mothers by Choice*. How Women are Choosing Parenthood Without Marriage and Creatind the New American Family. New York: Oxford, 2006. 273 s. ISBN 978-0-19-517990-3.

11. *Hlavní formy náhradní rodinné péče*. [online]. 1. verze. České Budějovice: Jihočeský kraj, 2005. [cit. 2010-11-10]. Dostupné z: <[http://www.kraj-jihocesky.cz/index.php?par\[id_v\]=369&par\[lang\]=CS.](http://www.kraj-jihocesky.cz/index.php?par[id_v]=369&par[lang]=CS.)>.
12. *IVF – in vitro fertilizace*. [online]. 1. verze. 2007. [cit. 2010-12-12]. Dostupné z: <<http://www.neplodnost.org/ivf.html>>.
13. KASANOVÁ, A. *Spreivodca sociálneho pracovníka. I. Rodina a deti*. 1. vyd. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa, Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva. 2008. 449 s. ISBN 978-80-8094-277-9.
14. *Kdy je dítě právně volné?* [online]. 1. verze. Praha: Fond ohrožených dětí, 2003. [cit. 2010-12-1]. Dostupné z: <<http://www.deti.cz/>>.
15. KLEČKOVÁ, M. *SOS dětské vesničky*. [online]. 1. verze. Praha: Sdružení SOS vesniček, 2010. [cit. 2010-12-6]. Dostupné z: <<http://www.sos-vesnicky.cz/promedia/tiskove-zpravy/40-let-cinnosti-sos-detskych-vesnicek>>.
16. *Klinika reprodukční medicíny a gynekologie*. [online]. 1. verze. Zlín: Nemocnice Tomášov, 2006 [cit. 2011-04-14]. Výsledky. Dostupné z: <<http://www.crmzlin.cz/page/1828.nase-vysledky/>>.
17. *Klokánek – rodinná alternativa ústavní péče*. [online]. 1. verze. Praha: FOD, 2009. [cit. 2011-4-8]. Dostupné z: <<http://www.fod.cz/>>.
18. KONEČNÁ, H. *Na cestě za dítětem. Dvě malá křídla*. 1. vyd. Praha: Academia, 318 s. 2003. ISBN 80-200-1055-6.
19. MATĚJČEK, Z. *Co děti nejvíc potřebují*. 3. vyd. Praha: Portál, 2003. 108 s. ISBN 80-7178-853-8.
20. MATĚJČEK, Z. *Desatero pro náhradní rodinnou péči*. [online]. 1. verze. Praha: Rodina, 2002. [cit. 2010-12-8]. Dostupné z: <<http://www.rodina.cz/clanek2863.htm>>.
21. MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Děti, rodina a stres*. 1. vyd. Praha: Galén, 1994. 214 s. ISBN 80-85282-83-6.
22. MATĚJČEK, Z. et al. *Náhradní rodinná péče: Průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999. 183 s. ISBN 80-7178-304-8.

23. MATĚJČEK, Z. *Osvojení a pěstounská péče*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002. 152 s. ISBN 80-7178-637-3.
24. MATĚJČEK, Z., POKORNÁ, M., KARGER, P. *Rodičům na nejhezčí cestu*. 1. vyd. Jinočany: Nakladatelství H & H, 2004. 189 s. ISBN 80-7319-023-0.
25. MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3. vyd. Praha: Slon, 2003. 161 s. ISBN 80-86429-19-9.
26. MATOUŠEK, O. a kol. *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. 184 s. ISBN 978-80-7367-310-9.
27. MERTOŮVÁ, J. *Studijní opora předmětu náhradní rodinná péče pro obor Sociální práce ve veřejné sféře*. 1. vyd. České Budějovice: ZSF JU, 2007. 14 s.
28. *Míra plodnosti podle jednotek věku, věkových skupin žen a krajů (na 1000 žen) 2007*. [online]. 1. verze. Praha: Český statistický úřad, 2007. [cit. 2010-12-4]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/EA00270E0D/\\$File/401908ri10.xls](http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/EA00270E0D/$File/401908ri10.xls).
29. *Míra plodnosti podle jednotek věku, věkových skupin žen a krajů (na 1000 žen) 2002*. [online]. 1. verze. Praha: Český statistický úřad, 2002. [cit. 2010-12-4]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2003edicniplan.nsf/t/E400390A90/\\$File/4019ri05.xls](http://www.czso.cz/csu/2003edicniplan.nsf/t/E400390A90/$File/4019ri05.xls).
30. *Národní zpráva o rodině*. [online]. 1. verze. Praha: MPSV, 2004. [cit. 2010-11-10]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/899/zprava_b.pdf.
31. NESNÍDALOVÁ, K. *Postoj veřejnosti k náhradní rodinné péči*. České Budějovice, 2007. 106 s. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta.
32. NOVOTNÁ, E., MERTOŮVÁ, J. *Kapitoly sociální práce v praxi*. 1. vyd. České Budějovice: ZSF JU, 2008. 139 s. ISBN 978-80-7394-074-4.
33. NOVOTNÁ, V., PRŮŠOVÁ, L. *K vybraným otázkám osvojování dětí*. 1. vyd. Praha: Linde, 2004. 159 s. ISBN 80-86131-56-4.

34. *Osvojení – osvojení do/ze zahraničí*. [online]. 1. verze. Praha: Spolu dětem, 2001. [cit. 2010-12-13]. Dostupné z: <<http://www.adopce.com/beta/adopce/adopce.php?stranka=8>>.
35. *Pěstounská péče na přechodnou dobu*. [online]. 1. verze. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2009. [cit. 2010-11-13]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/7296/Pestounska_pece_na_prechodnou_dobu.pdf>.
36. *Postup při osvojení*. [online]. 1. verze. Brno: Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí, 2009. [cit. 2010-12-13]. Dostupné z: <<http://www.umpod.cz/postup-pri-osvojeni>>.
37. *Průvodce osvojením*. [online]. 1. verze. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2009. [cit. 2010-11-14]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/7295/Pruvodce_osvojenim_.pdf>.
38. *Přehled pohybu obyvatelstva – relativní údaje 2009*. [online]. 1. verze. Praha: Český statistický úřad, 2009. [cit. 2010-12-6]. Dostupné z: <[http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/BC0030BE77/\\$File/401910ra02.xls](http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/BC0030BE77/$File/401910ra02.xls)>.
39. *Přehled pohybu obyvatelstva – relativní údaje 2002*. [online]. 1. verze. Praha: Český statistický úřad, 2002. [cit. 2010-12-6]. Dostupné z: <[http://www.czso.cz/csu/2003edicniplan.nsf/t/E4002F8924/\\$File/4019ra02.xls](http://www.czso.cz/csu/2003edicniplan.nsf/t/E4002F8924/$File/4019ra02.xls)>.
40. RYLICH, J. O knihách a počítačích. *Ikaros* [online]. 2006. roč. 10, č. 12 [cit. 2011-04-10]. Dostupný na World Wide Web: <<http://www.ikaros.cz/node/3740>>. URN-NBN:cz-ik3740. ISSN 1212-5075.
41. SCHOOLEROVÁ, J., *Adopce, vztah založený na slibu: Užitečné rady a postřehy pro adoptivní rodiče a pěstouny*. Čejková Mirka. 1. vyd. Praha: Návrat domů, 2002. 217 s. ISBN 80-7255-066-7.
42. *Současná legislativní situace v oblasti náhradní rodinné péče v ČR*. [online]. 1. verze. Praha: Občanské sdružení Rozum a cit, 2007. [cit. 2010-11-1]. Dostupné z: <<http://www.pestounskapece.cz/legislativa.php>>.

43. *Současné problémy systému náhradní péče a monitorování situace českých dětí a jejich práv.* [online]. 1. verze. Praha: Spolu dětem, 2001. [cit. 2010.10.17]. Dostupné z: <<http://www.adopce.com/beta/adopce/grafy.php?stranka=6>>.
44. ŠKOVIERA, A. *Dilemata náhradní výchovy.* 1. vyd. Praha: Portál, 2007. 144 s. ISBN 978-80-7367-318-5.
45. *Typy a příčiny neplodnosti.* 1. verze. 2007. [cit. 2010.12.17]. Dostupné z: <<http://www.neplodnost.org/typy-priciny-neplodnosti.html>>.
46. VELEMÍNSKÝ, M. a kol. *Vybrané kapitoly z pediatrie.* 6. vyd. České Budějovice: ZSF JU, 2009. 178 s. ISBN 978-80-7394-182-6.
47. VLČKOVÁ, M. *Týrané dětí.* 1. vyd. Bratislava: Univerzita Komenského, 2001. 172 s. ISBN 80-223-1574-5.
48. *Vybrané statistické údaje o výkonu sociálně-právní ochrany dětí.* 1. verze. Praha: MPSV, [cit. 2011.4.7]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/7312/Vybrane_udaje.pdf>.
49. *Vymezení základních pojmů.* [online]. 1. verze. Praha: Rozum a cit, 2010. [cit. 2010-11-17]. Dostupné z: <<http://www.rozumacit.cz/nahradni-rodinna-pece>>.
50. *Výzkum prof. Matějčka a kol.* [online]. 1. verze. Praha: FOD, 2009. [cit. 2011-4-17]. Dostupné z: <<http://www.fod.cz/stranky/klokane/vyzkumy.htm>>.
51. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně - právní ochraně dětí, v platném znění.
52. Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, v platném znění.
53. Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, v platném znění.
54. *Zprostředkování náhradní rodinné péče.* [online]. 1. verze. České Budějovice: Jihočeský kraj, 2005. [cit. 2010-11-26]. Dostupné z: <[http://www.kraj-jihocesky.cz/index.php?par\[id_v\]=371&par\[lang\]=CS](http://www.kraj-jihocesky.cz/index.php?par[id_v]=371&par[lang]=CS)>.
55. *Žádost o náhradní rodinnou péči.* [online]. 1. verze. České Budějovice: Jihočeský kraj, 2005. [cit. 2010-11-30]. Dostupné z: <[http://www.kraj-jihocesky.cz/index.php?par\[id_v\]=370&par\[lang\]=CS](http://www.kraj-jihocesky.cz/index.php?par[id_v]=370&par[lang]=CS)>.

9 PŘÍLOHY

Příloha 1.: Dotazník

Příloha 2.: Desatero pro náhradní rodinnou péči

Příloha 1.: Dotazník

Dobrý den,

jsem studentka Zdravotně sociální fakulty v Českých Budějovicích. Prosím o vyplnění tohoto dotazníku, který je součástí mé bakalářské práce na téma Pohled studentů Zemědělské fakulty a studentek Zdravotně sociální fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích na náhradní rodinnou péči. **Tento dotazník je anonymní** a jeho výsledky budou sloužit pouze ke zpracování bakalářské práce.

Pokyny pro vyplnění:

Vámi vybranou odpověď prosím, zakroužkujte, doplňující část otázky doplňte hůlkovým písmem.

Předem Vám děkuji za vyplnění.

Ilona Fedrová

1) Identifikační otázky:

- a) Pohlaví: MUŽ ŽENA
- b) Fakulta: ZEMĚDĚLSKÁ ZDRAVOTNĚ SOCIÁLNÍ
- c) Věk: _____

2) Věděl/a byste, co je „náhradní rodinná péče“? Pokud ano, zkuste vymezit.

- a) ANO _____

b) NE

3) Znáte nějaké formy náhradní rodinné péče? Pokud ano, napište je.

- a) ANO _____

b) NE

4) Zamýšlel/a jste se nad tím, zda chcete mít v budoucnu dítě? Pokud ano, tak uveďte počet.

- a) ANO _____
- b) NE
- c) Dítě již mám

5) Zamýšlel/a jste se někdy v minulosti v obecné rovině otázkou neplodnosti?

- a) ANO
- b) NE

6) Jak byste řešil/a neplodnost, pokud by se týkala vaší osoby?

- a) neřešil/a – zůstal/a bych bezdětný/á
- b) využil/a bych některou z forem náhradní rodinné péče
- c) věnoval/a bych se profesní kariéře
- d) nevím
- e) jiná možnost, uveďte _____

Pokud jste zaškrtnla možnost b), pokračujte 7. otázkou. Pokud jste zaškrtnl/a jinou možnost, přejděte na otázku č. 8.

7) Které z forem náhradní rodinné péče byste dal/a přednost?

*Pozn. **Osvojením** vzniká mezi osvojitelem a osvojencem takový poměr, jako kdyby se dítě v rodině narodilo. Práva a povinnosti biologickým rodičům tímto vztahem zanikají.*

***Pěstounská péče** je zvláštní forma státem zprostředkované, řízené a kontrolované péče. Pěstoun vychovává dítě, ale zastupuje ho pouze v běžných věcech. Zákonným zástupcem dítěte jsou nadále jeho biologičtí rodiče. Pěstoun dostává dávky státní sociální podpory.*

- a) osvojení (adopci)
- b) pěstounské péči
- c) osvojení i pěstounské péči
- d) ještě jsem se touto problematikou nezabýval/a

8) **Na jaký úřad byste se obrátil/a pokud by, jste uvažoval/a o využití některé z forem náhradní rodinné péče?**

- a) obecní úřad
- b) obecní úřad s rozšířenou působností
- c) krajský úřad
- d) úřad práce
- e) nevím

9) **Znáte nějakou nestátní organizaci (fond, sdružení, asociaci...), která se věnuje náhradní rodinné péči? Pokud ano, uveďte.**

- a) ANO _____

- b) NE

10) **Víte o nějaké internetové stránce, knížce či filmu, která se dotýká problematiky náhradní rodinné péče? Pokud ano, uveďte.**

- a) ANO
www
stránka _____
kniha _____
film _____
- b) NEVÍM

11) **Znáte ve svém okolí někoho (příbuzní, přátelé,...), kteří vyzkoušeli IVF (mimotělní oplodnění)?**

- a) ANO
- b) NE

12) Znáte ve svém okolí někoho, kdo má dítě v osvojení?

a) ANO

b) NE

13) Víte o někom, kdo vychovává dítě (děti) v pěstounské péči?

a) ANO

b) NE

14) Jak byste posoudil/a výchovu dětí v náhradní rodinné péči vůči výchově v ústavním zařízení?

a) kladně

b) záporně

c) možnost napsat svůj názor _____

Příloha 2.: Desatero pro náhradní rodinnou péči

1. Nebojme se přijmout své „náhradní“ rodičovství za své!
2. Nebojme se o lásku dítěte! Vzájemný vztah se vytváří tím, jak spolu dennodenně žijeme.
3. Nebojme se pracovat na sobě samých! Svému dítěti můžeme porozumět jen do té míry, do níž jsme porozuměli sobě samým. A porozumění je prvním předpokladem účinné péče a pomoci, kterou naše dítě potřebuje. Nebojme se učit po celý život – a to i od našich dětí.
4. Zatajená pravda je v mezilidských vztazích nebezpečná. Nový svazek nemůže pojistit sebelepší zákon (natož pojišťovna), nýbrž pravda!
5. Dítě má o sobě vědět víc, než vědí ostatní. Nemělo by být zaskočeno nečekaným sdělením důležitých informací o svém původu a historii.
6. Nestačí sdělovat, je třeba sdílet! Nečekejme, až se dítě začne samo vyptávat, ale začněme při vhodné příležitosti vyprávět sami!
7. Dítě sice není z nás, není „naší krve“, ale je naše! Bezpodmínečné přijetí dítěte je nezbytnou podmínkou dobrého rodičovství.
8. S horším raději počítejme (ostatně to je dobré v celém našem životě), tím lepším se dejme překvapit. Výchova a rodičovská péče nejsou všemocné – nemějme přepjatá očekávání a nadměrné, dítěti nepřiměřené požadavky!
9. O vlastních, biologických rodičích říkejme dítěti jen to dobré! Vždy je možné ukázat jejich nemoc či nemohoucnost, nedostatek podpory a pomoci z okolí, nešťastnou shodu okolností. Nesud'me a neodsuzujme.

10. Neizolujme dítě v kruhu nejužší rodiny! Otevřené rodinné společenství je tou nejlepší školou života a mezilidských vztahů. A modely, které dítěti v tomto ohledu nabídneme, je budou provázet po celý jeho život. (21)